

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H 7

VESTBIK HØJSKOLE

AARSSKRIFT

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN

19

18

Forsander Rosendal ønskes en
velsignet julefest!

Ljonnwald Kjusen
C.

LORENS FRØLICH: DANNEVIRKE BYGGES.
Tegning fra 1855.

VESTBIRK HØJSKOLE

AARSSKRIFT

— 1918 —

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN

KOLDING

KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI

1918

Ungdomsminder.

VI.

Af *Grønvald Nielsen.*

Sognefjordskysterne er henrivende. Som jeg lå der på tovværksbunken, fortryllet af de eventyrlige, snetjældede fjældspidser oven over fantastisk formede grålige skyer, kom jeg til at tænke på Heibergs „Elverhøj“. Højen hævedes og elverpigerne dansede. Jeg så denne scene opført i den friske, herlige natur; selv den hvidskæggede elverkonge fattedes ikke. Han sad der i skikkelse af et højt fjæld, fra hvis top en hvid snebræ som en umådelig stor muslingeskal strakte sine tjavsede forgreninger ned mod den sidste hendøende kratskovvegetation. Han bøjede sig lyttende.

Men hvad nu? Kaptajns: „Klar til at fyre!“ vakte mig af mine drømmerier. Jeg troede, at det var en fredelig lystsejls og ikke et krigstogt, som jeg havde givet mig ud på.

„Kom her op på kommandobroen, danske mand, så skal jeg forklare“, sagde nu kaptejnen. „Ser De de tre tusind fod høje sorte fjælde? Renden der imellem ligger i siksak og er bare saa snæver, at to dampere umuligt kan komme forbi hinanden; vi må give signal for ikke at mødes derinde, forstår De?“ Jo, jeg forstod ham. Skuddet gik og genlyd gav det fra fjæld til fjæld i en næsten endeløs række. Ekkoernes sidste svage hendøen vuggede mig ind i melankolske drømmerier.

En landhandler i Skjolden — ladeplads ved enden af Lysterfjorden, som denne arm af Sognefjorden kaldes — var så venlig at fæрге mig over Fortun-elven til dennes sydlige side, hvor vejen går opover; men fru Fortuna havde ikke sit aller

blideste smil på den dag. Da vi kom ud i strømmen, stødte vi på grund, båden snurrede rundt som en top; takket være nordmandens ånds nærværelse undgik vi kæntring og et ufri-villigt bad i den stærke strøm.

Endnu en gang som farvel til Sognefjorden lod jeg blikket glide hen over fjorden og fjældene med deres vakre sætere og grønne lier. Fortundalen kan ikke kaldes smuk, men ejendommelig; den har bratte fjælde ved begge sider. Fortunvandet er ikke meget stort, navnlig er det ikke ret bredt, men det tager sig godt ud med sine grønne, tildels kratbevoksede, bredder. Ved dets østre ende ligger en ny opført trækirke, og her går vejen forbi op mod „Fortun“, hvor der er skydstation; men jeg benyttede hverken hest eller fører til rejsen; thi Yngvar Nielsens udmærkede rejsehåndbog fortalte, at på dette fjæld fandtes gode varder. En varde er en stor sten-hob med en stang i midten; de kan nok vise vej, når der ikke er alt for megen „skodde“ (tåge). På stationerne spurgte jeg ud om gården Berge, som jeg vidste, at jeg skulde til, før sæteren nåedes; men hvor blev jeg forundret, da man pegede op mod de bratte Fortungalder til højre, som på mange steder hænger næsten helt ned over en smal vej, der bærer det ret betegnende navn „Fuglestien“. Her var intet andet at gøre end trøstigt kravle opad. Den unge gudbrandsdøl, som jeg var i følge med, gik og fortalte, hvor vanskeligt det er for folkene fra Berge at komme ned i dalen om vinteren, når der ligger sne og is på vejen. Engang tog det ved en begravelse tre dage at bære kisten ned til kirkegården.

Udsigten her oppe fra denne i store slyngninger bugtede vej er storslået. Dybt nede ligger hvidmalede bondehuse. Set her fra ligner de små dukkehuse. Hinsides dalen hæver høje, nøgne fjælde sig stejlt op, og ned mod Skjolden stænger de for al udsigt.

„Luiten bliver mere ren,
højere Du stiger“.

På Berge fik jeg rede på, hvor jeg skulde finde den bedste sæter til nattekvarter. Til trods her for gik jeg dog alligevel

vild på fjældet en stund og nåede først sent på aftenen op til sæteren.

Det er ved en sådan lejlighed aldeles nødvendigt at have sin „skræppe“ (madæske) i god orden; man kan nemlig på fjældet altid være udsat for at fare vild, selv om man er aldrig så godt underrettet. Der kan komme tåge, som stænger for udsigten til alle sider; man kan støde på „myr“ — mose — hvor stien aldeles hører op, og mange gange er den umulig at finde ved mosens modsatte kant. Endelig kan man gå mange timer uden at træffe så meget som en sæter, hvor man kan få lidt mælk at drikke. Det er på højfjældet, vi nu farer.

Næste morgen fik jeg af sæterjenten nøjagtig besked om vejen frem til varderne, og efter en lille times fodvandring var jeg ved disse. Man undredes over, at jeg vilde rejse ene over fjældet. Jo! Jeg elsker denne tavse ensomhed — elsker den lige så højt som elvens stærke brusen og fossefaldenes toner i det „underdejlige Hardanger“. Først her forstår jeg tilfulde Bjørnsons:

„Blot en fjældbæk risler kvikt,
blot en småsten ruller,
føres til Dig glemte pligt
med en verdens bulder.“

Jeg kom forbi et sted, kaldet „Oskarhaug“, hvor der er rejst en sten med indskrift: „Oskar Frederik, 15. Avgust 1860“, til minde om den daværende norsk-svenske konges rejse over Sognefjæld. Foran ligger nu Smørstabsfinderne, og til venstre ses store sne- og isbræer ned ad fjældenes sider. Nu går vejen op over, indtil vi støder på en lille hytte, hvor vi kan hvile. Det er en ørken af is, sne og fjæld, vi vandrer igennem. Fjælde og istræer krandsrer horisonten i meget vilde former.

Ganske nær ved fjældvejen ligger Fænarokkens snedækkede masser, kendt fra Wergelands „Spaniolen“. Digteren har selv rejst over Sognefjæld, og den mægtige natur, som han her fik at se, er det, han har malet i den berømte scene i „Spaniolen“. Morsomt nok fortæller han i indledningen til

digtet, at på Fænarokfjældet stod et Kors med følgende indskrift:

„Skynd Dig, skynd Dig, fly som en hind!
Se, hvor det griner bag Fænaroktind!“

Dette kors findes ikke mere.

Det var lidt over middag, da jeg nåede ned i Lejrdalen, og så gik jeg op til sæteren Rauberstul og overnattede der for at være så meget længere fremme om morgenen; nu gjaldt det Galdhøpiggens bestigelse.

Klokken var kun to næste morgen, da jeg begyndte opstigningen. Foran mig lå en lynggroet fjældskråning i den årle morgendæmrings lys. Ud over dalen nordpå hvilede en skybunke, så bygden, elven og skoven var skjult.

Snart så jeg Jøtunfjældenes snedækkede spidser rage frem. Jeg syntes at være klar på, hvilket fjæld, der var Galdhøpiggen, og derimod styrede jeg nu mine fjed. Efter en times vandring så jeg, at jeg måtte ned gennem en dalsænkning, hvilket var meget vanskeligt, da skrænten var stejl og dækket med sne og is. For en gangs skyld kan det lade sig gøre at sætte sig på den ende, der er højest, når man samler spåner, og så hugge hælen i ved hvert flyt fremad for ikke at komme på glidebane; men det er en anstrængende og ubehagelig måde at komme frem i verden på. Tilsidst gled understøtningen fra mig, og så gik det i grunden aller mest gemytligt; men det havde været rart at kunne „bremse“ lidt bedre ved endestationen, det mærkede jeg bedst på mine skræbete og noget forslåede apostelheste.

Kun en ensom lille sæter oplivede dette højere liggende dalstrøg, den vrede elv flød rolig og ærværdig: sådanne børnestreger som at lave fossefald eller bruse gennem trange kløfter, var den hævet over.

På sæteren sang gjætergutten:

„Undrer mig på, hvad jeg får at se
over de høje fjælde —“.

Han vedblev længe at se efter mig, som om jeg kunde

være på forkert vej, men jeg mente mig for sikker i min sag til, at jeg vilde spille en halv time på at gå over for at spørge, om det ikke var imod Galdhøpiggen, jeg styrede. En sideelv fra højre, hvor der ingen bro var over, måtte jeg følge en fjerdingvej nærmere mod dens udspring, før jeg kunde vade over, og da jeg gik ned ved den anden side, så jeg gjæterguten komme løbende. „Kjære væne! Hvor skal du hen, Du?“ råbte han. Det var vanskeligt at høre ham for elvebruset. „Skal Du på Galdhøpiggen, Du?“ „Ja, jeg skal så!“ „Så har Du tullet Dig bort i fjældet. Det er ikke rette vejen. Du farer ifra Galdhøpiggen, som ligger der!“ sluttede han, pegende i en ganske anden retning, end hvor jeg tænkte mig min vandrings mål. Jeg vadede altså over elven igen og fulgte med gutten til sæters, hvor jeg nød en forsvarlig mellemmad og et par kopper kaffe. Inde i hytten lå to norske studenter og klagede sig. De havde været oppe på Galdhøpiggen dagen forud. „Å nej, å nej!“ jamrede den ene, „gå ikke der op; vi var der igår, og det blev tåge, så vi fik ingen ting at se, og så vore stakkels trætte ben! De kan ikke forestille Dem tiendeparten af den træthed, som det giver.“ Hans overtalelser hjalp imidlertid ikke. Jeg havde rigtignok gået nu i 7 Timer og var lige så langt fra målet, som da jeg begyndte opstigningen om morgenen Kl. 2, men rejse i Jøtunheimen og så ikke komme på Galdhøpiggen, syntes mig uforvarligt. —

Gjæterguten fulgte med mig. Efter to timers forløb stod vi ved bræen, hvor isen ligger favnedybt, skjult af sneen og stundom med dybe revner, hvor flere end en forvoven turist har funden sin død.

Her bandt føreren den ene ende af det medbragte reb fast om livet, og han bad mig knytte den anden fast om mit liv. Der var 20 fod imellem os. I højre hånd havde vi hver en tyk stav med stålspids. Med denne kunde vi undersøge, hvor der var revner eller skrotis. Svup! Der sad jeg i en revne lige til armene. „Kære væne! Du forstår Dig ikke på at fare i fjæld, Du!“ udbrød nu min fører, „når Du mærker,

at Du glider i revnen, må Du være snar til at dreje staven om, så den kan komme til at ligge tværs over, for så kan Du holde Dig fast ved den og er da ikke så svær at hale op.“ Med skam at melde var jeg for sen i mine bevægelser, først når det var for silde, og jeg sad i revnen, begyndte jeg at arbejde med staven.

Langt om længe kom jeg til målet. 12 timer var svunden, siden jeg påbegyndte den æventyrlige opstigning, og anstrængende havde det været; men jeg vil altid mindes denne dag. I den rene, klare fjældluft stod jeg nu mere end 8000 fod over havfladen, på det nordlige Evropas højeste fjældtinde og så ud over denne uendelighed af fjæld, sne og is. Der står — for at tale med Bjørnson —

„så langt vi også lar øjet vandre,
den ene bjærgkæmpe over den andre,
og dette til yderste himmelbrynet.
Man står og venter et verdensbulder.
Den evige stilhed forstørrer synet.“

Her kan vi med rette synge:

„Der ligger et land mod den evige sne“.

Som et hav, der er størknet midt i et oprør, således tegner sig i mange miles omkreds de mægtige fjælddrygge.

Jeg kastede blikket ned i dybet; en tordenbyge trak just hen der over og gav stærkt vand nedenunder, medens jeg stod oppe over den i dejligt solskinsvejr.

Hist mod vest ligger Jostedals bræen, Norges største, 70 kilometer lang, 6—13 kilometer bred. Den dækker en flade af 900 □ km. og har form som et hustag. Fra bræen udstråler 24 store gletschere som istunger ned i de tilstødende dale. Hvilken tavs forladthedens stemning strømede ikke imod mig fra denne umådelige sneflade! En lille frontforandring og så havde jeg det mest gribende og sønderrevne indtryk, som Norges natur kan give, nemlig Jøtunfjældenes vilde former. Hist er et fjæld styrtet ned og har knust sig selv i faldet for at få den højtliggende sø fyldt, men det er dog ikke helt

lykkedes; endnu omgiver vandet stenkolosserne. Mod syd stikker fjældspidserne i vejret som sammenslyngede pyramider, i hvis kløfter grønne træer hviler. Et rensdyr farer hen over den nærmest liggende bræ, standser et sekund for at betragte de fræmmede, og så pilsnart afsted igen i den lette dans over sneen.

I den fjærne horisont mødes fjældhavet med himlen.

Jeg vandrede nu ned til Øvre-Gudbrandsdalen og lagde mærke til, hvor snildt bønderne forstår at lede vandet fra fjældene gennem halvt åbne træør ud over alle marker. Man har da også her fra gammel tid det fyndord: „Bare Vorherre vil give os solskin; regn skal vi nok selv sørge for“.

Da jeg nåede Romsdalen, måtte jeg sande, at de, der har lovprist naturen her, har ikke løjet. Høje og mægtige rejser fjældene sig med dristigt formede tinder på begge sider af denne dal, der på steder er så smal, at kun vejen og elven kan få plads i den. I rig afveksling kan ikke mange norske dale måle sig med denne.

Her var jo Bjørnsons barndomshjem fra hans 6. år. „Jeg voksede op på Næssets præstegård“, fortæller han, „én af de skønneste i landet, som den ligger der bredbarmet imellem to mødende fjorde med grønt fjæld over sig, fossesfald og gårde på den modsatte strand, bølgende marker og liv inde i dalbunden, og udover langs fjorden. Fjælde med næs i næs skydende ud i søen og en stor gård ude på hvert — her på Næssets præstegård, hvor jeg kunde stå i Kvælden og se på solspillet over fjæld og fjord, til jeg græd, som om jeg havde gjort noget ondt — og hvor jeg på mine ski i en eller anden dal pludselig kunde standse som troldbunden af en skønhed, af en længsel, som jeg ikke mægtede at klare, men som var så stor, at jeg oven på den højeste glæde følte den dybeste indestængelse og sorg — her på Næssets præstegård voksede mine indtryk“.

Jeg hørte her i disse egne den længselens tone, som ud fra digterens egne minder formede sig så gribende smukt til sangen: „Over de høje fjælde“. Ubevidst klang det allerede den Gang i ham:

„Ud vil jeg ud, o så langt, langt, langt
 over de høje fjælde!
 her er så knugende, tærende trangt,
 og mit mod er så ungt og rankt,
 lad det få stigningen friste,
 ikke mod murkanten briste“.

En sildig aftenstund sejlede jeg i selskab med to norske landhandlere fra Veblungsnæs over til halvøen Molde. Aftenen var herlig. Huset, hvor vi skulde bo, lå noget højere end Molde by. Timevis blev vi siddende ved åbne vinduer, lyttende til årernes melodiske plasken på den stille, grønlig fjord. Foran os på skråningen lå byen, som Bjørnson synger om:

„Molde, Molde, blomsternes by,
 barndomsindernes ly — —
 I din store aftenrøde
 vakte mine tanker,
 der vilde jeg, at de døde“.

Nå — vi mennesker får jo ikke altid vore ønsker opfyldt. Som bekendt døde Bjørnson på hotel Vagram nede i Paris! Solen gled bort for os, men den lod endnu en stund sine stråler lege på Romsdalsfjældenes sneklædte tinder. Ingen af os sagde noget. Den korte, herlige sommernat tog os til fange. Vi blev enige om ikke at gå i seng, men vandre ude i det fri, til morgenen brød frem. Vi gik arm i arm langs fjorden, til en ny dag fødtes; fuglekvidder fyldte den sunde, velgørende sommerluft. Uden nogen aftale stemte nordmændene op med den lille Bjørnsonske morgenhymne:

„Dagen er oppe, glæden tændt,
 mismodets skyborg stormet og brændt.
 Over de glødende fjælde
 lyskongens hærskarer tjælde.
 Oppe, oppe, fugl i lund,
 oppe, oppe, barnemund.
 Oppe mit håb med solen.“

På denne morgenvandring gennemstrømmedes sindet af en frisk og sund glæde over naturens skønne og rige poesi.

Det var, som om alt mismod brændte, og glæden blev livets klareste og dybeste grundtone.

Vi måtte naturligvis, før damperen skulde afsted til Trondhjem, hen at se den bygning, som Bjørnson synger om:

„Jeg gik på en liden, meget pyntelig skole,
 på hvilken både kirke og stat kunde stole.
 Den drejed helt stillfærdig i statsmaskineriet,
 og skønt det kunde høres på hjuleknirkeriet,
 at sjælden den smurtes af åndens talg,
 så var på hine kanter slet intet valg,
 vi måtte gå der, til vi blev store.
 Jeg gik der også — men læste Snorre!“

Da jeg med damperen nåede Trondhjem, gik jeg først ud til Lade, sædet for Ladejarlerne, som vi hørte om i Danmarkshistorien og hos Øhlenslæger. Det er nu en stor, moderne træbygning uden erindringer om de gamle ejere. Udsigten over Trondhjemsfjorden er smuk.

På øen Munkholmen ude i nævnte fjord var der i oldtiden et rettersted, og i begyndelsen af det 12. århundrede anlagde lendermanden Sigurd Ulstreng af Vigen et kloster, som var indviet til St. Benedikt og St. Laurentius. Den norske konge Magnus Sigurdssøn Blinde sad her i årene 1135—37.

Værelserne i det store runde tårn for statsfanger — Griftenfeldts bolig i 18 lange år, fra 1680—98 — er taget bort, men mellem murene sang jeg, så godt jeg kunde Carl Plougs:

„De bølger kommer med brask og med bram,
 med sølvspættet ryg og med funkende kam
 og brydes mod Holmens stene:
 De taler til slægter om enevældens søn,
 om kongernes tak og om storhedens løn;
 thi Munkholm er Nordens Sankt Helene!“

Nogle timer daglig, tre dage i træk, blev helliget domkirken, Nordens største, mærkeligste og smukkeste kirkebygning. Dens blågrå klæbersten med de hvide marmorsøjler tager sig prægtig ud. Fantasien flyttede mig hurtigt og let tilbage til den tid, da pilegrimme fra Skandinavien og andre

langt bortliggende lande strømmede sammen her i store skarer. Jeg så fromme vandringsmænd komme til Hellig Olavs hvilested fra England, Skotland, Irland, Normandiet, Flandern, Holland, Tyskland, Estland og Konstantinopel.

Jeg kigede ned i Olavsbrønden, som efter sagnet sprang frem på det sted, hvor hans lig først blev jordet. Uden svimmelhed var jeg oppe på banlysningsaltanen, hvorfra Erkebiskoppen i den katolske tid udslyngede banstrålen over de formastelige. Aksels ord hos Øhlenslæger nåede også mit øre:

„O, hvilket tempel!
Ærværdig rolighed har her sit sæde
og gyder fromhed i det stille sind.
O, hvilket syn! den unge morgenrøde
gløder igennem farverne på vindvet
i østen. Hil Dig, hil Dig, skønne sol!
Du vækker alle mine barndomsinder.“

Med Olav den Helliges saga og Bjørnsons „Arnljot Gellina“ i lommen drog jeg en morgenstund til Stiklestad, en række gårde i Værdalen, som ligger i en naturskøn egn, som minder meget om Danmark. Her mødte 29. juli 1030 en bondehær den fra Gardarike hjemvendende konge Olav Haraldssøn og fældede ham. Kirken opførtes år 1200 på det sted, hvor kongen faldt. Stenen, hvortil han i sin sidste stund hældede sig, er indmuret i alteret. En mindestøtte er rejst 1805 på det sted, hvor han bad for folket:

„Herre, forbarm Dig, når skal det vækkes og samles?
Når skal mit arbejde gro?“

Tvivlen over at have taget for voldsomt fat blandede sig med glæden over, at folket stod rede til striden; thi den må komme, før kærlighedens sæd kan gro:

„Jag dem til kampen, mit hjerte af nidkærhed luer,
kast mig på bålet som ved, bare slægterne tændes deraf!“

Fra Trondhjem måtte jeg nu skynde mig hjemad med tog til Kristiania, hvor man dog endnu den gang overnattede på Koppang. Jeg turde ikke gå på hotel, da finanskassen næsten

var tom, og da de rejsende ikke kunde få lov til at overnatte i vognene, gik jeg en tur sammen med en gammel kammerat fra Askov-vinteren.

Da jeg nåede ned til Kristiania var min pengebeholdning lige netop stor nok til en dæksplads på „Baldur“ over Frederikshavn til København, men jeg vilde helst med den damper, som anløb adskillige norske og svenske byer, deriblandt Gøteborg. Jeg forklarede dette for Kaptajnen, og han indbød mig til at tage med som hans gæst. Jeg skulde da til gengæld fortælle ham om min sommerrejse. Det gik meget fornøjeligt. I Gøteborg, hvor damperen lå stille natten over, kom jeg til at bo hos en lærerfamilje, som jeg tilfældig faldt i snak med ved havnen, og havde det udmærket. Kun stiftede mine håndled bekendtskab med det ret arbejdsomme og i Gøteborg allesteds nærværende væggetøj.

Med tak i sindet over den herlige sommer og med 13 øre i pungen stod jeg så en aftenstund i Københavns højskoleforening. En ungdomsbekendt fra Vejstrupegnen havde lige fået så meget i afregning som soldat, at der var mere end nok til, at vi begge to dagen efter kunde rejse hjem.

Skæbne.

En Menneskeskæbne" — dette Udtryk ses tit som Overskrift over et ulykkeligt og forspildt Menneskeliv. Er der da en Skæbne? Er et Menneskes Liv forud bestemt?

Er det så, da falder alt det, man forstår ved „Synd“ og „Skyld“ bort. Er og bliver vi det, vi er født til, har vor Vilje ingen Indflydelse på vort Liv, da er der intet Ansvar over det. Da er man „hinsides godt og ondt“. Men saa er der heller ingen Mening i Straf, selv for den værste Forbrydelse, thi man *mätte* jo gøre, hvad man gjorde, *kunde* ikke gøre andet — i Kraft af den Natur, man nu engang var født med — —

Men ethvert alvorligt Menneske vil — trods al „Videnskab“ — sige: Nej, således forholder det sig ikke. Jeg *véd*, min Vilje er fri, thi jeg kan vakle og vælge mellem forskellige Muligheder, aldrig forekommer det mig, at jeg kun kan gøre ét eneste. Og *bagefter* siger Samvittigheden: Du kunde have handlet anderledes! Angeren er et Bevis for det samme. Så har jo også Vorherre Jesus sagt det. Han taler om den onde Vilje og den gode Vilje, om Synd og Skyld og Ansvar. Han kalder på Viljen hos Mennesker: Hvad vil Du, jeg skal gøre for Dig? I det hele må vi sige, at han forudsætter i al sin Tale til Mennesker den frie Vilje, der kan vælge ham eller lade være. Han tvinger ingen.

Han hverver kun frivillige Folk. Han „bejler“. Det kommer af, at han vil gøre Mennesker salige, men der er ingen

Lykke og Salighed for mig uden dér, hvor jeg frivilligt har valgt at være. I *den* Forstand er det sandt: Mands Vilje, Mands Himmerig.

Men man har dog hørt, at der i gamle Dage var Mennesker, der kunde stille et andet Menneskes Horoskop, d. v. s. læse et Menneskes Skæbne i Stjernernes Stilling i dets Fødselsøjeblik. Ligesom man har hørt, at en moderne Spåkone har forudsagt, hvad der skal ske!

Ja, det har man hørt. Og jeg tør ikke benægte, at det kan være sandt, at en sådan Spådom virkelig er gået i Opfyldelse. Men da har det — tror jeg — sin egen Forklaring: *Det er Troen på det, der er sagt, der er det afgørende.* Lever man bestandig med en bestemt Forestilling om, hvad der skal ske med én, da vil denne Forestilling uvilkårlig indvirke på ens hele Føle- og Tankesæt, på ens Vilje, den vil således få Indflydelse på, hvad man gør og ikke gør. Den Forestilling bliver til Tro på, at sådan *skal* det gå. Og da går det også let sådan — fordi man tror det.

Det er *Troen, der er det skæbnesvangre.*

Dog må det indrømmes, at der er mangt og meget andet, der kan være skæbnesvangert, medbestemmende for, hvad et Menneskes Liv bliver til:

Der er de medfødte Naturanlæg, Temperamentet, „Sindet“, hele „Arven“ fra Far og Mor. Den vil i hvert Fald altid „farve“ ens Liv.

Så er der Omgivelserne, Forholdene, hvorunder et Menneske vokser op. Disse Forhold „danner“ noget på et Menneske, før det når så vidt, at det kan tage sit Liv i sin egen Hånd. Ja, der er jo Mennesker, der aldrig når så vidt, aldrig når til „at føre“ Livet selv, men altid „lader sig føre“ af andre, som da bliver deres Skæbne. Men det er vel atter Troen, der her er det afgørende: man har mere Tro til andre end til sig selv, og den man tror på, lader man bestemme over sit Liv.

Men det *behøver* ikke at være således, derfor er det ikke det afgørende, når der skal tales om en „Livsskæbne“.

Om end vi Mennesker er bundne mer eller mindre stærkt på mange Måder, så er vi dog ikke bundne så fast, at vi ikke kan komme fri. Jo, enhver er fri i Valgets Time — i hvert Fald til en Tid — enhver, der *vil* være det.

En ond „Arv“ kan overvindes, en medfødt Svaghed kan forvandles til Styrke. Et Sind — hidsigt eller gnavent — kan ændres. En Forbandelse kan vendes til Velsignelse. Alt er underlagt — eller *kan* underlægges — Forvandlingens Lov. Ej blot i Retning af det værre men også i Retning af det bedre.

Hvordan foregår en sådan Forvandling?

Det første er: Tro på Muligheden af en Ændring.

Det andet er: Viljen sættes ind i Kampen.

Tror jeg ikke på Muligheden af, at det kan blive anderledes med mig, end det er, da *bliver* det heller ikke anderledes. Da vækkes aldrig den Vilje og den Kraft, som nu sættes ind, for at Forvandlingen kan ske.

Men tror jeg, da sætter jeg Viljen ind, og et Menneskes Vilje *kan* meget.

Viljen kan få Magt over og beherske ens *Tanker*. Måske kan den ikke hindre onde Tanker i at komme til en, men den kan hindre dem i at fæste Bo og få Magt i en. Viljen kan trodse Tanker. Det kan være godt, når denne Trods anvendes overfor onde Tanker. Men det *kan* også være ondt, som når Jøderne trodsede de Tanker, de *måtte* gøre sig om Jesus Kristus.

Viljen kan fremme Tanker derved, at den sætter en i Gang med noget, der kalder de Tanker frem, man gerne vil have.

Viljen kan få Magt over ens *Følelser* som over ens Tanker.

Hvordan går det til?

Vorherre har sagt det: Hvis Dit Øje forarger Dig, så riv det ud! Hvis Dit Øre forarger Dig, så riv det af! Hvis Din Hånd eller Din Fod forarger Dig, så hug den af! Øjet og Øret, Hånden og Foden, det er jo alt det, hvormed man står i Forbindelse med Verden udenfor en, og hvorved Tanker og Følelser vækkes. Og det vil altså siges: Brug Din

Vilje til at komme bort fra, ikke røre ved, ikke se og ikke høre det, der kalder de onde og urene Tanker og Følelser frem i Din Sjæl!

Viljen kan også sætte nye Mål for Tanker og Følelser. Den kan ændre ens Livsforhold, kan lede den i en ond Lidenskab indeholdte Kraft ind i et nyt Leje og derved forvandle den ødelæggende Kraft til en nyttefrembringende. Det er her som med en vældig Naturkraft, der, når den få Lov til at virke på egen Hånd, kun volder Ødelæggelse, men når den tæmmes og tvinges af en menneskelig Vilje, kan bringes til at tjene Livet ved sin Kraft.

Vi kan her tænke på Grundtvig, da han i sin Ungdom havde sin ulykkelige Forelskelse på Langeland.

Det er sandt, hvad Holger Begtrup har skrevet herom: „Hvis Grundtvig ikke i sine unge År havde kæmpet imod sin brændende Elskov, der så vist ikke manglede Styrkens Adelsmærke, men havde fulgt sin Attrå og måske vundet Fru Constance gennem et frit Kærlighedsforhold, da havde han forstyrret Guds Råd og berøvet sit Folk en åndelig Høveding. Da var han vel blevet en Digter af den Slags, Danmark har haft for mange af, der smykker et løsagtigt Levned med Tilløb til den store Drapa, de aldrig får digtet, fordi de har forladt og fornægtet det Livssyn, der alene kan skabe åndelige Størværker“. — — —

Der kan dog være *det*, som et Menneskes Vilje ikke formår, det, det må sige om: det gode, jeg vil, det gør jeg ikke; det onde, jeg ikke vil, det gør jeg. Ja, men så må Viljen ikke give op, så må den ud at søge Hjælp. Så må Viljen om ad den almægtige Gud og hente Kraft fra ham. Det sker i Bøn. Thi Bøn er Vilje, i Modsætning til Ønsker, som er ingen Ting eller blot Leg.

Når Guds Kraft og Vilje kommer ind i et Menneskes Vilje, da formår det Menneske alt.

Men her må vi atter mindes, at *Troen er det første*, det egentlig afgørende, thi jeg går kun til den, jeg tror på, og jeg lukker kun op for „Påvirkning“, for Meddelelse af ny

Vilje og ny Kraft, fra den, jeg tror på. Således kommer vi atter til dette: Troen er det skæbnesvangre, det egentlig afgørende for, om alt det bedste, et Menneske tænker, føler og vil, skal blive til Virkelighed eller kun en skøn Drøm. Det hedder derfor også: Alle Ting er mulige for den, som tror.

Er dette nu også sandt? Lad os tænke os „et arvelig belastet Individ“. Siger det, når det mærker, denne medfødte, nedarvede onde Lyst og Tilbøjelighed gør sig gældende: Jeg er nu født med den Tilbøjelighed, det er min Skæbne, at jeg skal beherskes af den! ja, så *bliver* det behersket af den. Da er der intet at stille op, fordi det Menneske ikke tør *tro* på Muligheden af en Ændring, og ikke *vil* tage en Kamp op imod den medfødte Tilbøjelighed. Men siger det: Jeg *vil ikke* bukke under for den Lyst; jeg tror, det kan nytte at tage en Kamp op mod den — ja, da vil Gud være med i den Kamp, han vil give Styrke til Sejr, for det er en Kamp efter hans Vilje, som jo altid er at overvinde det, der ødelægger hans Skabning. Og da sker der noget forunderligt: da vendes — med det samme at Lysten overvindes — den *medfødte Forbandelse til Velsignelse*, thi en sådan ærlig Viljes Kamp mod det onde giver ny Styrke og ny Kraft, og denne Styrke og Kraft går i Arv til Børnene — i tusind Led.

Mod dem, som elsker mig og holder mine Bud, gør jeg vel i tusind Led — siger Herren.

Det er nødvendigt for *Menneskers Vilje*, som ikke uden videre er god, selv om den er stærk, at *komme ud at tjene*, og det så tidligt som muligt, for at den fra Egenvilje kan forvandles og forædles til Offervilje. Viljen skal ikke, hvad man vel som oftest tror, opdrages til at herske men til at tjene. Den skal i Tjeneste hos *det* største og hos *den* største: hos de store Tanker, Idealerne, og hos Gud. Sådan var det med selve det ideale Menneske, Menneskesønnen. Han havde en stærk, ren og fast Vilje. Men som Barn var han dog sine Forældre lydige og underdanige, og således voksede og forfremmedes han som i Alder, så i Visdom og Yndest hos Gud og Mennesker.

Og så gav han som helt ung sin himmelske Far sin Vilje „han vilde være i sin Fars“, og „det var hans Mad at gøre hans Vilje, som sendte ham“. Just derved kom han til at udrette så meget for Gud og Mennesker, og således vandt han Sejr over alt, hvad der også fristede ham.

Når et Menneske således, som Vorherre gjorde, giver sin Vilje hen til Tjeneste for det største og for den største, da bliver *Viljen bunden* i den Retning, hvori den stadig er lydlig og tjener. Det kan måske siges at blive en Vane at handle just sådan. Og trods alle onde Ord om Vaner er det dog godt, når Viljen således er bleven vænnet til at tjene det gode, så den må sige: *Jeg kan ikke andet*.

Sådan var det jo, Luther, der i sin Ungdom frit havde givet Gud sin Vilje, følte det, da han i Worms stod overfor den store fornemme Forsamling. Havde hans Vilje den Dag været helt „fri“, da havde han vel valgt det eneste, som synes at kunne stille hans Livsvilje, hans Selvopholdelsesdrift, tilfreds og således undgå den truende Død: at tilbagekalde. Men han havde så længe ladet sin Vilje gå i Tjeneste hos Gud, at han følte sig bunden til ham, følte hans Vilje over sig: i sig, i sin Samvittighed, så Guds Vilje var bleven hans Vilje, og han måtte sige: *Jeg kan ikke andet*, så får Gud hjælpe mig!

Men dette, at Luthers Vilje således ikke var „fri“ og lige så godt kunde have valgt det modsatte — det blev jo til så stor Velsignelse for ham selv — hans Sjæl følte sig *frigjort*, just da han således var *bunden* til Gud: nu er jeg over det! — for hele det tyske Folk og for mange, mange flere. Hvad var der ellers blevet af Reformationen?

At få sin Vilje *således* „bunden“, det er en Lykke for ethvert Menneske. Og skal vi engang nå til at blive fuldt ud lykkelige, salige, da må det være sådan, at vor Vilje er i den Grad bunden til det gode, at „vi ikke mer behøver at bæve for Muligheden af en syndig Lyst“. — —

Det, der afgør et Menneskes „Skæbne“ d. v. s. hvad et Menneskeliv bliver til, det er således først og fremmest Troen.

Den er Begyndelsen. Vi „retfærdiggøres“ ved Tro. Men Troen vil sætte Viljen i Bevægelse, og Viljen kalder på alle Kræfter både i Himlen og på Jorden for at sejre over det onde.

Kommer Viljen ikke med, da er Troen død, Håbet og Kærligheden med. Uden Vilje er de skønneste Tanker uden Frugt, de ømmeste Følelser kun Drømme; Dømmekraft, Kundskab, Dannelse, den ømmeste Samvittighed uden Betydning. Derfor har den følsomme Digter Ret, når han siger (trods sin Følsomhed):

Viljen ser Vorherre på,
giver Kraften Vinge.

Thyge Thygesen.

Udholdenhed.

I mine unge dage var jeg en søndag, efter at gudstjenesten sluttede, gæst i en sjællandsk præstegård. Mens jeg sad og læste i et ugeblad, kom en midaldrende kone ind for at tale med præsten. Jeg rejste mig straks for at forlade studereværelset, men da sagde konen: „Nej, De må ikke gaa. Deres moder er min veninde, og her skal ikke tales om andet, end hvad sådan et ungt menneske kan have godt af at lytte til.“

Da præsten og konen havde taget plads, sagde denne meget bevæget: „Ja, jeg er her for at bede om et godt råd. Over mit hjemliv hviler noget meget strengt, et dagligt tryk, som jeg nu i 20 år har bedt Vorherre om at tage bort; men det er der endnu og er bleven alt andet end lettere i årenes løb. Hvad skal jeg dog gøre? Da svarede præsten: „Der er kun et eneste at gøre, min gode kone, og det er, at De skal bede i tyve år til!“

Hvad der mere blev sagt, mindes jeg ikke; men præstens milde og gode ansigt, da han talte med denne sørgmodige kvinde, glemmer jeg aldrig. Det var ligesom gennemskinnethed af glansen fra guds evige verden. Hun gik trøstet bort, og det varede for øvrigt ikke ret længe, før den taage lettede, der i over tyve år havde sænket sig ned over hendes hjem.

Denne præstemand hørte til grundtvigianismens første-grøde. Han gjorde ingen lang prak med menigheden om vind, vejr og markedspriser, men han forstod, som så mange i dette herlige slægtled, at trøste, og altid appellerede han til kristne menneskers udholdenhed i bøn og bekendelse, i tro og håb.

Det er ud fra denne oplevelse, at jeg vil prøve på at skrive lidt om udholdenhed. Tiden er jo en sådan, at vi alle i høj grad trænger til rigtig til gavns at lære udholdenhedens kunst. Naturligvis bruger jeg min gamle fremgangsmåde. Jeg søger rundt blandt mine bekendte i nutid og fortid, indtil jeg finder et menneske, som i særlig grad har levet sit liv i udholdenhed. Da har vi erfaringens sikre grund under fødderne og behøver ikke at frygte for de stormstød, som så tidt bortfejer moraliseringer, dogmer og teorier.

Vi går langt tilbage i tiden, omkring 600 år før Kristi fødsel. Da fremstod Jeremias som en af Juda riges mægtigste profetskikkelser. Som ganske ung fik han det guddommelige kald: at forudsige folkets undergang for dets synders skyld. Dette blev hans store, altid vemodige livsgerning.

Af natur var Jeremias tilbageholdende og blød; men han elskede sit folk med en så brændende kærlighed, at han måtte sige det sandheden, at det ikke er en udvortes, overfladisk forandring, som Gud kræver, men en sand hjærtets omvendelse. Kun en sådan kan hindre dommen, udslettelsen. Jeremias opgav aldrig helt håbet om, at en grundforandring kunde ske med folket; men synden havde sat sig for fast gennem de mange år. Det kan den jo gøre i et folk som hos det enkelte menneske.

Da så tilsidst alt håb om frelse er forsvunden vander han sig i smerte ved at skulle råbe: „Alt er forbi. Nu er der for mit Folk kun dommen i vente!“ Dommen kommer. Men midt i de store trængselstider er det så, at han i underlig dybe ord forudsiger folkets genfødsel i fremtids dage. Jeremias livshistorie er i ydre henseender kun brudstykker. Dog ved vi, at han efter Jerusalems fald havde sin fulde frihed men valgte at blive i landet mellem den lille, elendige tilbageblevne rest af folket. Denne lille flok tvang ham til at flygte med til Ægypten, skønt han indtrængende havde advaret derimod. Hans senere skæbne er ukendt. Hans hjertes historie ligger derimod tilstrækkelig åben for os i det, som han har skrevet. Her åbenbares atter og atter hans eget indre. Vi har for os

en forknyt, tilbageholdende mand, som livet hærder lidt efter lidt således, at han kan blive den ordfører, som tiden trænger til. Ligesom vel hærdet stål bliver formet i ilden, således blev hans faste og fine karakter formet i trængslernes smelteovn. I bibelen er der en lang saga om martyrer, men denne er intetsteds mere gribende end der, hvor Jeremias skæbne meddeles. Tidsalderens begivenheder tvang ham til at tale med sit folk om noget, der så aldeles håbløst ud. Han kom som gammel mand til at opleve de elendige kår, som han havde forudsagt vilde komme i landet. Hans øjne, som havde grædt over Jerusalem, den hellige stad, så denne plyndret og affolket. Han var vidne til, at hans egne domsord gik i opfyldelse. Atter og atter ønskede han at blive fri for det arbejde, der syntes ham en alt for tung byrde at bære; men han fik stadig kræfter til at kunne løse sin opgave.

Som Gud gerne vil give os den dag i dag!

Bare vi vil tage imod dem!

Gud skænkede Jeremias udholdenhedens heltekraft. Han gik ofte i en nedtrykt sindsstemning og var både syg og sorgfuld over det, som mislykkedes for ham i den store by. Han længtes efter at få lov til at leve i en rolig landsby — leve med de lyse minder fra ungdommens fredfyldte dage. Som et såret dyr slæbte han sig hen til sit leje, eller vendte hjem som en træt fugl for så at finde en slange i reden. Hans egne bysbørn, ja selv hans brødre, var troløse imod ham. På sit livs store højder lærte han ensomheden at kende. Den gode ensomhed! Den, hvorom Bjørnson synger:

„Vær glad, når faren vejer
hver evne, som Du ejer;
jo større sag,
des tyngre tag,
men desto større sejer.
Går støtterne i stykker,
og vennerne får nykker,
da sker det blot,
fordi Du godt
kan gå foruden krykker.
Enhver, Gud sætter ene,
han selv er mere nær!“

Mennesker vinder i regelen kammerater både ved god og dårlig opførsel, bare denne ikke overskrider det blandt mennesker almindelige mål. Hvis det onde eller gode derimod hos en mand eller kvinde formes på en særegen måde, er en stor undtagelse, ja — så bliver de fleste bange. Både det onde og det gode tiltrækker mængden, bare det er almindeligt, ligesom alle de andres, og endelig ikke noget usædvanligt.

Jeremias måtte betale for det ualmindelige, sjældne, indholdsrige. Han måtte undvære folkegunstens søde røgelse og stå fast, når folkehadets bølger slog op omkring ham. Han måtte ikke alene give afkald på venner, nej — han så disse blive bitre fjender. Hans erfaringer må nærmest kaldes grufulde. Det var af den slags, som enten former en personlighed eller knuser den. Men altid hærder de. De aflejrer en stor harmfølelse i sindet, en hellig luende vrede imod mennesker, imod tingenes fortvivlede tilstand og — sommetider også imod Gud. De har fået nogle mennesker til at føre spot-tende tale og fristet andre, som Job fristedes, til at forbande Gud og så dø.

Hvor kommer dog sådanne flere tusend år gamle sager os nær i disse blodtider. Nu som den gang vil følelsen af livets uretfærdighed brede sig i vort sind fra dag til dag og optage al plads der inde, dersom ikke vort hjærte i lønkamrets stille timer bøjes ydmygt spørgende ned for Guds åsyn med bøn om, at han dog vil lære os en sådan hjemsøgelses sande mening.

Jeremias stamper imod en brod, som har såret mange menneskers fødder gennem århundreder, den nemlig: hvorledes skal man forstå den kendsgerning, at i en verden, som styres af en retfærdig Gud, der må retfærdigheden ofte lide så meget. Men selv i de største trængselstider giver Jeremias aldrig slip på Gud. Dette skal vi heller ikke gøre. „Retfærdig er Du, o Gud,“ siger han, hvad der så end møder. Dette er for ham livets faste, sikre grund. „Og dog,“ drister han sig til at fortsætte, „kunde jeg blot forstå dine domme. Hvorfor gør de ugudelige fræmgang? Hvorfor lever alle de i fred, som optrådte forrædderisk og troløst?“

Hans harmfulde sjæl, der gløder for retfærdighed, råber ud blandt mennesker, at således burde det ikke være. Men understrømmen i hans klage kommer dog ikke fra dette, at de ugudelige tilsyneladende lever lykkeligt. Nej, den udflyder fra hans egen sorg, lidelse og hårde trængsel. Vi mennesker forlanger i Reglen ikke verdensgåden løst, før vi har fået lidt rede på vor egen skæbne. Den abstrakte uretfærdighed bryder vi os ikke så meget om. Jeremias' „hvorfor“ med hensyn til de ugudelige var i virkeligheden et „hvorfor“, der gjaldt ham selv. „Hvorfor skal jeg, der optræder efter din vilje og adlyder dine bud, stilles ganske alene, uden læ for livets storme? Hvorfor, o Gud, er strid og tårer bleven min del? Hvorfor udmattes jeg og lades alene, når jeg dog ærlig og redelig strider for din sag?“

Dette er profetens virkelige klage.

Så lægger vi mærke til det svar, som Gud giver ham! Det er sikkert et af de mærkeligste, som nogensinde er givet. I det svar er slet intet forsøg gjort på at forklare noget som helst af det, han spørger om. Gud forklarer aldrig sig selv på en færdiglavet måde men i selve livet. Her svares på Jeremias' klage ved at rejse en modklage. Anken imod Gud for uretfærdighed mødes med Guds anke over Jeremias' svaghed. „Dersom Du løber med fodgængere, og de gør Dig træt, hvorledes vil Du da kappes med heste? I fredens land er Du tryk; men hvad vil Du da gøre ved Jordans stolthed? Du forsagte mand!“

„Jordans stolthed“ betyder her den farlige strækning langs floden, hvor varmen næsten er tropisk, plantevæksten højt-voksende; der er kratskov, sammenslyngede buske, hvor vilde dyr lurer: leoparder, ulve — og på den tid også løver.

Profeten har klaget over sin hårde livslod. Gud svarer: „Det vil blive strængere endnu. Hidtil har Du kun kappedes med fodgængere; men nu skal Du løbe omkap med heste, og da bliver der måske anledning til at tale om træthed. Du har hidtil levet i et fredeligt land; men når Du kommer ud imellem vilde dyr, saa kan der tales om fare.“

Er dette dog ikke et ganske ufølsomt svar?

Ja, der kan appelleres til vor udholdenhed på en sådan måde, at det kun gør smerterne tungere, end de var i forvejen. I Camilla Collets samfundsroman „Amtmandens døtre“, som drog i leding mod de ægteskaber, der stiftes uden kærlighed, sidder bogens heltinde, Sofie, og taler med søsteren Louise. Denne var gift med en prokurator, der uden for sit hjem havde mange af de behagelige egenskaber, som hustruen hjemme måtte bøde for med tusindfold bitterhed i hjertet. Han bortødslede en del af sine indtægter på lave og uværdige forbindelser. Hun foragtede ham, og hendes sind henlå mørkt og tyst som en vulkan, der har lukket sig efter et udbrud. „Man dør ikke af sorg,“ sagde hun til Sofie, „ellers vilde jeg have første ret dertil. Det er med disse sorger ligesom de første veer. Man synes allerede straks, at man ikke kan holde det ud; men madammen sidder rolig foran os med korslagte arme og siger: det forstår ikke, det forstår ikke. Det bliver værre endnu.“

Her er ord, hvori der hverken findes trøst eller hjælp. De øger blot smerten og slapper i stedet for at styrke.

Ganske anderledes er Guds svar på Jeremias' klage. Denne får netop, hvad han trænger til. Han trængte til at blive støttet men ikke til at blive forkælet. Han fik at vide, hvor nødvendigt det var at holde ud. Udholdenhed er sådan en udmærket medicin imod svaghed, et forunderlig godt lægemiddel imod fejghed. En god appel til vor udholdenhed giver sindet stivelse. Et tårevædet ansigt ser da roligt fræmad endnu en gang. Der fødes en ny beslutning om at vise sig værdig til det store ansvar.

Gud kalder på kræfterne hos Jeremias — og hos os alle. Ikke på svagheden. Der er nok, som kan tage sig af den.

„Nu vel da! Ved Guds hjælp vil jeg stride — og falde, hvis dette er hans vilje. Så lad mig da løbe omkap med heste og vandre gennem vildnisset ved Jordans flod, selv om de vilde dyr brummer og knurrer“. Gud svarede på rette måde. Ved hans kraft blev Jeremias en modig mand, som kunde udføre det arbejde, folket trængte til.

Vi ser i hans liv en udfoldelse af udholdenhedens heltekraft. Den stærkeste i verden. Den er det jærn, som skal ind i vor vilje, hvis vi skal få vore opgaver løst. Udholdenhedens ånd slides aldrig op. Den opsøger en plads i menneskesindet, hvorfra den ikke lader sig flytte. Bibelen er fyldt med vidnesbyrd herom. Bedre end nogen anden bog underviser den i udholdenhedens kunst, kraften til at kunne bære, lide, bringe ofre, udholde alt — selv døden, eller hvad der ofte er strængere: fortsætte livet. Alle erfarne og dybtpløjende opdragere underviser i udholdenhed og tålmodighed. Historien ligeledes, både når der er tale om enkeltmand og om samfund.

Kristi menighed er opretholdt ned gennem tiderne ved sin kraft til at kunne holde ud. I de tider, da den bed sig fast i Evropa, var den villig til at opgive alt verdsligt og udgyde sit blod for at kunne slå rod i folkene. Sennepskornet, lagt i jorden under tårer og vandet med blod, voksede op, slog dybe rødder i jorden og klipperevnerne, udholdt alle orkaner, hævede sin stængel og stamme stadig højere, bredte grenene videre og videre ud og knækkede ikke over i de stormfulde tider. Uden at hvile og fri for alt nervøst hastværk fortsatte kirken sin guddommelige gærning. Den voksede og blev tilsidst kongen imellem skovens træer, og alle Himlens fugle fandt ly under dens vidtsprede grene.

Således var og er Guds menighed, når den lever i troskab med sin stifter og herre. Den overvinder vold — ikke ved voldshandlinger men ved tjenende kærlighed og i sagtmodighed. Den sejrer over de mægtige, de lærde, de spottende, de hånende — ikke ved magt men ved tålmodighed. Dens ædleste sønner og døtre var altid rede til at kappes med fodgængere og dernæst med heste. De havde tro på og barnlig tillid til Gud og led for hans sag. De lod sig ikke rydde ud af Verden. Når deres forfølgere troede dem spredt som avner, viste det sig, at de var spiredygtigt sædekorn, der slog rod og voksede.

Det stormægtige Rom måtte give tabt. Menigheden mødte kejserriget og brød det ned ved sin rene og klare udholdenhed. Den var villig til at lide, lide og atter lide! Så vandt

den sejren. Der skjuler sig en lignende underfuld hemmelighed ved væksten i det enkelte menneskes liv. „I tålmodighed og udholdenhed skal I vinde Eders sjæle!“ siger Gud til os.

Verdens måde at tage tingene på er lige modsat. Den går angrebsvis til værks. Magt imod magt. Tålmodighed og ikke voldshandlinger er den kristnes frelse. Selv om ellers alt tabes ved denne fræmgangsmåde, så vinder han sin sjæl. Det sande liv! Herved kommer der malm ind i karakteren. Hjertet renses som guldet i smelteovnen.

„Voldshandlinger“, sagde Thomas Carlyle, „gør selv retfærdigheden til noget uretfærdigt“, hvilket fra hans side var en stor indrømmelse, da han beundrede, ja næsten tilbad, al slags magtudfoldelse, ofte hvor denne ligefræm blev til voldsdåd.

Kirken udmattede i sin store tid kejserdømmet og indsugede dets bedste kræfter. Men hver gang den senere hen glemte sin Mesters arbejdsmethode, optog Verdens og svang et verdsligt, uåndeligt sværd i kampen, da svækkedes den. Sådanne vil det også gå i vor tid og i alle kommende tider. Kristi kampplan for den enkelte og for menigheden ligger gemt i de ord: „Den, som holder ud til enden, skal blive frelst“.

Hvormeget kender nu, vi til denne udholdenhed? I vor kamp mod fristelser? I vor strid med det onde i alle dets forskellige former og forklædninger? Har vi brugt vor Herres og Mesters feltråb og fulgt hans plan? Hvor let bliver vi dog ikke modløse og fristes til at opgive det hele. Det er så svært at få fjenden jaget væk. Vore skødesynder har bidt sig så fast i vort væsen, og de frodigt voksende ukrudtsplanter i samfundet har dybe rødder. Er det dog ikke en umulighed at få sine skønneste drømme virkeliggjort?

Forsagthedens ånd gæster os alle. Når den kommer, gælder det om at få klaret, hvad vi egentlig er her i verden for, den lille stund, vi skal leve. Er det for at sikre os en rolig, lun plads, hvor der er så lidt at bestille som muligt. Skal vi sammenligne os selv med fodgængere, mens disse holder hvil? Er det ikke bedre at få lidt jærn ind i blodet, søge styrke til livskampens fortsættelse, oparbejde i sit sind en ædel ringeagt

for, hvad følgerne heraf muligvis kunde blive. Det kan være så frugtbart en gang imellem at spørge sig selv: Hvad udretter Du — for Gud og mennesker? Med hvilken udholdenhed strider Du for dine drømmes virkeliggørelse? Hvilke ofre bringer Du? Du holdt måske ud en lille stund, opgav så det hele og lod sagen falde. Er der nogen afslutning på kampen? Den enkeltes og samfundets? Skal vi, ligesom Jeremias, uafledelig hærde os, stramme os op for at kunne holde ud? Kæmpe til dagenes ende mod det onde i vore egne hjerter og protestere også mod synden ude i den store verden?

Ja — gennem alle tider, hvis det gøres nødvendigt! Går vi i Guds tjeneste, så er vi fæstet for evigt. Der findes ingen afslutning, og vi må tie med vore klagemål i hans nærværelse. Han sender os stadig på ny ud i kampen. Vi bliver hans stridsmænd alle dage. Hvis vi på hans bud skal løbe omkap med heste, så er dette bedst for os selv. Ligeledes, hvis vi af ham sendes til Jordans stolthed. Vi går jo ikke alene. Med Gud i følge er Jordans stolthed vor fred, medens et fredens land uden Gud er rædselsfuldt. Han lægger aldrig nogensinde en større byrde på et menneskes skuldre, end det kan bære.

Den bliver i det lange løb aldrig overvunden, som ifører sig Guds fulde rustning.

Jeg sidder her og skriver om dette, fordi det forekommer mig, at vi nutidsmennesker trænger så svært til at lære udholdenhedens kunst, både når det gælder livskræfternes vækst i os selv og i samfundet.

Det er ikke så vanskeligt at få en god sag slået igang. Der er for tiden i Danmark megen mundtlig og skriftlig vel-talenhed. Men udholdenheden kniber det med.

Lad os, så godt vi kan, hjælpes ad med at få lidt jærn ind i den opvoksende slægts vilje, få den lært at drage næring fra de klare, altid rislende kilder. Fræmtiden har brug for stærke personligheder, og disse opdrages kun i Guds skole. Ham, der ikke svøber vat og bomuld om vore svagheder, men bejler til vor styrke som i profetens dage. Med ham som fører kan vi mennesker holde ud til langt mere, end vi forhen anede.

Grønvald Nielsen.

Sønderjylland.

Hvor vore Tanker dog mange Gange i disse Aar har været i Sønderjylland; tit kom vi jo ogsaa paa Skolen ind paa dette Emne — i Samtale Mand og Mand imellem, i selve Skoletimerne eller ved andre Lejligheder — ellers var vi jo ikke danske.

Gennem 50 lange Aar havde vore Landsmænd i 1914 levet i Udlændigheden og kæmpet deres Kamp for at bevare deres danske Folkeliv, som de følte sig saa inderligt knyttet til, som de ikke kunde slippe. Alt, hvad de ejede af aandeligt Liv, var knyttet til Danmark.

Der kom tunge Aar efter 1864, hvor saa mange af de unge vandrede ud til Kongeriget eller Amerika, men i Firserne begyndte de tydeligt at se dette, at skulde de bevare Landet for Danskheden, saa maatte hver Mand blive paa Pletten og værne sin Del og tage de personlige Vanskeligheder (som f. Eks. den preussiske Militærtjeneste), der fulgte med, og de gjorde det — Udvandringen hørte op, Folketallet steg, de unge fyldte igen Rækkerne. Ved Valgene, ja paa alle Omraader, saas tydeligt den stadige, støtte Fremgang.

Sønderjydsk Ungdom stod, da 50-Aaret kom, saa fast, saa maalbevidst dansk, som aldrig før.

Jeg har fulgt det og levet med i det gennem alle mine Ungdomsaar, saadan som man kunde gøre det fra kongerigsk Side, og faaet et dybt Indtryk af Sundheden og Kraften i denne Del af mit Folks Liv, men aldrig saa jeg det saa lykkeligt klart i èt samlet Billede som d. 14. Juni 1914, da mere end 10,000 Sønderjyder var samlede til *)Aarsmødets Afslutningsmøde

*) Aarsmødet var en Generalforsamling i to Dage indenfor Sønderjydernes store nationale Foreninger; det blev holdt een Gang aarligt i forskellige Egne af Sønderjylland.

paa det dejlige Bakkehæld ved Haderslev Fjord. Junidagens gyldne Sollys lagde sin varme Farve over denne Forsamling, som den sad lejret der i det lyse Sommertøj Hoved ved Hoved op over Bakkerne, medens Sønderjydernes Rigsdagsmand, Hans Peter Hanssen-Nørremølle, talte om de 50 Aar, der var stridt igennem, og den nye Tid, de skulde gaa ind i med nyt Mod og ny Tillid. Vi, som var med der, vi vil aldrig glemme dette Syn og det mægtige Brus af Sangen — ja, som der blev sunget!

Saa 1½ Maaned efter kom Verdenskrigen og dermed vaandefuldt tunge Dage over Sønderjylland — 6000 af vore unge Landsmænd er faldet i denne Krig — betydeligt flere end der faldt paa dansk Side i 1864.

Ogsaa flere af Vestbirk Højskoles gamle Elever er faldet. Hvor er der lidt hjemme og ude af vore Landsmænd i de Aar.

Et eget stille Udtryk derfor er der givet i disse fire Vers, som sidste Sommer er fundet skrevne paa Væggen i en Jernbanekupe af en Sønderjyde; Kupeen er gaaet over Grænsen op i Jylland med dette Bud, og der er Versene blevet afskrevet. De gives her efter Bladet Borups Højskole:

Fjernt har dine Sønner, Danmark, faret fra din Stavn.
Der er ristet danske Runer i Piræus Havn.
Brede Bautastene knejser end paa Skotlands Vang,
Og i Lejet nynner Seinen paa en nordisk Sang.

Fjernere dog Sønner af dig, Danmark, farer nu,
For en fremmed Fane følger de med Sorg i Hu;
Fjernere og dog tillige fast i Hjemmets Favn,
I vort Haab, vor Tro og Længsel, i vor Sorg, vort Savn.

Polens Sletter, Namurs Volde, Lüttichs Skansers Fod
Saa dem kæmpe, saa dem falde, drak af deres Blod.
Mange hviler alt derude i en ukendt Grav,
Dannebrog blev ej den Pude, Dødens Seng dem gav.

Herre, hvert et Suk Du høre trods Kanoners Brag!
Bær Du Slesvigs trætte Sønner gennem Nødens Dag,
Lad dem se dit Kors, der lysér gennem Røg og Brand,
Og dit røde Blod, der købte Vej til Livets Land.

Nu lakker det vel mod Krigens Slutning, og de senere Tidens Begivenheder er jo af den Art, at Folkene Jorden over kan skimte den nye Dag.

Det store Krav om virkelig Frihed og fuld Selvbestemmelsesret blandt Folkene bliver ført frem med stigende Styrke og Fasthed. Nu maa saa ogsaa snart Timen være kommen, da Forløsningen kan ventes for vore undertungne Landsmænd, da deres Troskab skal høste sin Løn, da vort dyre Folkehaab skal opfyldes. Forunderligt, at det nu bærer frem mod en saadan Dag. Altid har Haabet om denne Dag været holdt levende indenfor den danske Højskole. I store Kredse af vort Folk lever det, ja, forhaabentlig hos de allerfleste.

Niels Neergaard havde Ret og talte værdigt paa Nationens Vegne, da han i Folketinget d. 19. Oktbr. talte om denne Sag som den, „der uden Partihensyn dybt bevæger vore Sind“.

Og d. 23. Oktbr. har Hanssen-Nørremølle rejst Kravet om Genforeningen i den tyske Rigsdag under Samvirken med de andre undertungne Folkeslag.

I et Hjem, jeg har gæstet i Sønderjylland Syd for Aabenraa Fjord, stod der malet over Døren ind til Storstuen: „Altid det dages vil paa ny, hvor Hjerterne Morgen vente“.

I dette Haab har de levet — uden det var de bukket under. De skal forstaa det tydeligt, at vi deler dette Haab, og at vi med dem længes mod den nye Dag.

Den 25. Oktober 1918.

Holger Budde-Lund.

Nogle Bemærkninger om den grundtvigske Retning.

Tale ved Elevmødet 30. Juni 1918.

 Noget af det, jeg har mest med at gøre til daglig, er Historie. Og naar man lever mest i det og faar meget af sin aandelige Føde der, saa faar man ogsaa af og til Lyst til at se lidt paa vor Stilling i Nutiden. Vort Folks Historie, som er den, jeg især har med at gøre, er jo en Bevægelse, en Udvikling, frem mod Nutiden, og vi lever jo i Virkeligheden paa det, som de tidligere Slægter har tænkt, følt og handlet. Ved at tænke paa det kommer man naturligt, naar man kommer op til Nutiden, til at spørge sig selv: hvordan staar det til nu? og hvordan synes Udviklingen at ville fortsætte sig i Fremtiden?

Om dette kan der siges meget, og der er sagt meget, især om Verdensudviklingen, som man mener, den vil komme til at forme sig. Det skal jeg ikke komme ind paa. Jeg vil holde mig til det nærmeste, til det, vi staar midt i, vort eget Folk, og der især til den Del, vi selv tilhører, *den grundtvigske Retning og dens Stilling for Tiden.*

Jeg er selv født og opvokset i et grundtvigsk Hjem, og jeg har faaet det meste af min aandelige Føde i en god grundtvigsk Kreds oppe paa Mors og paa et Par af vore gode Højskoler. Jeg skylder med andre Ord de grundtvigske Kredse i vort Land Tak for det meste af det, jeg har modtaget af aandelige Værdier. Og da jeg paa denne Maade selv har følt Livet i den Bevægelse, saa har jeg ogsaa Tro paa den og søger at tjene den i mit Arbejde.

Jeg syntes ogsaa længe, at alt var saare godt i disse Kredse. Det var nok først, da jeg kom til Askov, at jeg begyndte at se paa Be-

vægelsen „med begge Øjne“, idet dér jo kommer unge fra alle Lejre, og de aabnede vort Syn for Manglerne ved den grundtvigske Retning.

Men det var dog først, da jeg kom til København, paa Statens Lærerhøjskole, at jeg for Alvor kom til at tænke over, om den Retning i Virkeligheden betyder noget i vort Folk. Her kom jeg dels noget i Berøring med Indre Mission og saa, hvordan de der arbejdede energisk paa deres Vis. Og her kom jeg især til daglig til at leve sammen med en Del Mennesker paa Pensionatet, for hvem Menigheden tilsyneladende intet betød, skønt det var et Pensionat, der oprindeligt var oprettet af gamle Højskoleelever. Og i det hele taget er det jo uhyre lidt, man mærker til den grundtvigske Bevægelse inde i vor store Hovedstad.

Det fik jeg at føle paa en ganske særlig Maade, idet jeg bl. a. havde den Opgave at se efter, hvad der blev gjort der inde for Soldaterne fra grundtvigsk Side, og hvad der muligvis kunde gøres. Jeg opdagede, at der gøres meget lidt, og hvad der næsten var værre, at der var meget lidt Udsigt til, at der kunde gøres noget i Fremtiden. Jeg travede mange lange Ture omkring i Byen og op og ned ad de mange Trapper for at naa op til de forskellige Førere for den grundtvigske Retning, men uden Held, saa det var just ikke med noget lyst Sind, jeg gik fra den indre Bydel og ud ad Nørrebros Sidegader, for endelig gennem en snavset Baggaard, der var fyldt med en Mængde forsømte Børn, at komme op til mit Værelse.

Og hvis vi da med lidt Kritik, velvillig Kritik, ser paa den grundtvigske Bevægelse, hvad ser vi saa? Hos Førerne ud over Landet, synes jeg, vi ser meget, der er tiltalende, men der er ogsaa noget, vi maa være mindre glade for.

Jeg synes, mange ser meget mere paa Læren end paa Livet. Jeg er bange for, at man er i Færd med at udforme en Række grundtvigske Dogmer eller Læresætninger i Stedet for at være optaget af at forkynde Livet og hjælpe det frem paa bedste Maade.

Reformationen kom i sin Tid til os med et Væld af nyt Liv, og saa længe Mænd som Hans Tausen og Peder Plade levede, da var det Livet, det kom an paa, men da de var borte, blev Reformationen hurtigt afløst af Ortodoksien, den rette Lære. Og nu fik man (som Pastor Carstensen sagde det ved et kirkeligt Møde i Horsens) travlt

med at maale den Jord op, som man havde indvunden i Reformations-tiden, i Stedet for at dyrke den.

Det forekommer mig, at vi nu paa samme Maade er stærkt inde paa at maale den Jord op, som Grundtvig vandt for os, i Stedet for at dyrke den, og det er da ellers noget, enhver Landmand véd, at han først og fremmest skal dyrke sin Jord, og det samme maa vi gøre, selv om vi nok skal vide noget om, hvad det er for en Jord, vi har.

Og hvis vi saa ser paa den grundtvigske Bevægelse i sin Helhed, paa alle os menige, hvad ser vi saa? Ja, saa maa vi sige, at Bevægelsen har Tilhængere nok. Paa Landet er Flertallet mange Steder Grundtvigianere, og i Byerne er der ogsaa nogle. Men Tilslutningen er nok desværre noget mangelfuld. De fleste har maaske kun faaet fat i noget af Grundtvigs Ide om Frihed, og den anvender man saa efter Evne, maaske kun for sin egen Person.

Men af dem, der virkelig tror paa Grundtvigs store Tanke, hans folkelige og kristelige Livssyn, og af hele deres Sjæl og Sind søger at virkeliggøre det i dem selv, ja af dem er der nok ikke nogen stor Flok.

Ser vi paa Bevægelsen, som den har udviklet sig gennem Tiderne, saa ser vi, at den Bevægelse, der greb vore Forældre og Bedsteforældre i deres Ungdom med sin mægtige folkelige og kristelige Rejsning, den har sat sig dybe Spor, men nægtes kan det nok ikke, at et af de tydeligste Spor, den har sat sig, findes i det økonomiske Liv. Og det er jo i og for sig kun godt, at denne Bevægelse har været Kraften i den Andelsbevægelse, der har betydet saa uhyre meget for vort Land. Men det er ikke godt, naar det materielle helt sluger de Mennesker, som den aandelige Bevægelse har rejst, for det er et Tegn paa, at den aandelige Bevægelse alligevel har sat for lidt Præg paa dem. Og dog maa vi nok sige, at det er dette, der i saa mange Tilfælde er sket hos os. Har vi ikke kunnet se det før, saa har denne Tid aabenbaret det for os, for gør den ikke andet godt, saa sætter den Skel.

Vi ser desværre denne Materialismes Mærker saa mange Steder. Det er f. Eks. almindeligt hos grundtvigske Gaardmænd at høre: „Penge, Penge, dem har vi nok af“, naar det gælder Indkøb til eget materielt Behov. Men det er desværre tit, man hører noget andet, naar det f. Eks. gælder at hjælpe ydre Mission eller det grundtvigske

Ungdomsarbejde i København. Og vi véd dog, at det er gode Tider for Gaardmændene. Fader, der er Landmand, siger, at Tiderne har aldrig været saa gode som nu under Krigen.

Aldrig har man da heller handlet saadan med vore Gaarde. De gode danske Hjem, der har været bundet til Slægterne i lange Tider, sælges nu rask væk, for at man kan tjene nogle 1000 eller 100,000 Kr., og man tænker ikke paa, hvilke Værdier af større Værd der ødelægges, ved at man paa den Maade tager Grundvolden bort fra vore gode Hjem.

Og det er desværre ogsaa blandt dem, der tilhører de bedste grundtvigske Kredse, at denne Bevægelse breder sig. I en Foredragsforening overværede jeg engang en Generalforsamling. Man havde der i flere Aar arbejdet med Underskud i Kassen, men nu havde man da faaet sig en Formand, der forstod sig paa Penge. Efter to Aars Forløb fremlagde han Regnskabet. Det første Aar: 40 Kr. til fire Talere; 150 Kr. i Overskud. Det andet Aar: 60 Kr. til fire Talere; 200 Kr. i Overskud. „Der er vel ingen, der har noget at indvende“, sluttede han stolt sin Beretning. Nej, det var der ikke. Jeg havde rigtignok Lyst til at spørge, hvad Formaalet var med Foreningen, om det var at samle Penge, men jeg var ikke Medlem.

Og hvor højt man her i Landet regner det aandelige Arbejde, det kan maaske ogsaa ses af, hvordan man lønner Kommunal lærerne: 800 Kr. paa egen Kost til at begynde med. Hvis man f. Eks. lader være med at ofre 4 Aar og 4000 Kr. paa sin Uddannelse, saa kan man tjene ligesaa meget + Kosten som Avlskarl og endnu mere, hvis man vil grave Tørv.

Mon vi ikke kunde faa det ændret, hvis vi vilde? Efter Skoleloven af 1814 skal Lærerne dog have lignende økonomiske Forhold som almindelige Gaardmænd.

Og ser vi hen til Friskolekredsene, der da maa være rigtig grundtvigske, hvordan lønner man saa der?

Selv blandt de unge synes denne Bevægelse at have faaet Indpas. I en Forhandling paa Askov Højskole sidste Vinter var der mange, der hævdede (efter hvad der er mig fortalt), at enhver ung Landmand skal paa Landbrugsskole, men der var kun en, der mente, det var nødvendigt for ham at komme paa Højskole, skønt man dog i de grundtvigske Kredse ellers plejer at være enige om, at den

almene Dannelse er det første, det grundlæggende. Saa kommer Fagdannelsen i anden Række.

Der stod forleden i et Blad om en af vor Tids Pengeadel, at han havde rejst sig et stort Slot i alle Regnbuens Farver, og over Indgangsdøren havde han skreven:

„Hvad rager det dig, —
naar det passer mig!“

Det vil, føjede Bladet til, staa som et godt Udtryk for „Aanden fra 1918“, og jeg tror, som et passende Valgsprog for vor nye Adel, Pengeadelen. Det er det, at man kun tænker paa sig selv. Men jeg synes desværre, at vi hører noget af den samme Tone i vore egne grundtvigske Kredse, hvor man har tjent godt under Krigen. Altsaa det modsatte af, hvad der burde lyde i de danske Menighedskredse, hvor man burde have den Følelse, at man kun har betroet Gods, som man skal bruge til fælles bedste.

Det var da ogsaa et helt andet Valgsprog, den gamle Adel gav os gennem en af sine bedste Mænd, Herluf Trolle:

Hvorfor hedder vi Herremænd og ejer Jordegods? Fordi vi skal være rede til at værge og beskytte Landet, naar Folket har det behov. Vil vi have det søde, maa vi tage det sure med!

Men det er noget andet, vi saa ofte ser i Historien, nemlig at en Bevægelse, der begynder som en aandelig Bevægelse, ender som en materialistisk Bevægelse, der kun tjener til at give dens Tilhængere Magt og Vinding.

Vi havde i den tidlige Middelalder under Valdemarerne en Præstestand og en Adel, der stod som Bærere af vor bedste Kultur, som Kongemagtens bedste Støtter og som hele Folkets Beskyttere. Tænk paa Absalon.

Men begge disse Stænder udartede hurtig paa det frygteligste og førte Folket ud i Kongemord og Borgerkrig. Værst saa det vel ud, da Adelen blev eet med den katolske Præstestand, og Bisperne blev Førere for dem alle. De vilde raade over Borger og Bonde, og da de ikke kunde skaffe sig Magt og Rigdom paa anden Maade, gik de ogsaa mod Kongen, indtil de ved Frederik I's Død 1533 simpelthen lod være med at vælge en Konge, for at de saa selv kunde regere til deres egen Fordel.

Vi véd, at Følgen blev Grevens Fejde, vel den værste, men heldigvis ogsaa den sidste Borgerkrig, vi har haft i vort Folk. Men den endte jo da ogsaa med, at Adelen blev knækket, og den katolske Præstestand blev knust, saa den aldrig rejste sig mere.

Fra Landboreformernes Tid omkring 1788 rejstes vor Bondestand økonomisk, men først da Grundtvig kom og gød sin Aand ind i Folket, kom den til at betyde noget i det aandelige Liv og kom snart til at staa som en førende Stand, ikke blot i Aandslivet, men ogsaa i det politiske og økonomiske, og dens Tillidsmænd beklæder nu de højeste Poster saavel i den økonomiske og politiske som i den aandelige Verden.

Men med Magten følger tit Magtskyen. Og skønt Venstre (der vel nok har de fleste grundtvigske blandt sine Tilhængere) er det Parti, jeg nærmest slutter mig til, saa kan jeg ikke se rettere, end at det Parti ogsaa driver en god Del Partipolitik, der er beregnet paa at gavne Partiet og ikke hele Folket. Derfor fik vi en Valglov, der har givet Venstre forholdsvis flest Mandater. Og det er vel ogsaa derfor, at man ikke har saa travlt med at indføre Jordværdibeskatning, skønt man nok indser, at vi alle har lige Ret til den Jord, vi er sat til at leve paa. Og hvordan staaer det til med Forstaaelsen af de Stænder, der er vokset op efter Bondestanden?

Det er godt, de grundtvigske har faaet en politisk og økonomisk Magt; men det er farligt, hvis vi skal misbruge denne Magt til vor egen Fordel, og hvis det tager Kraften af vort aandelige Liv, for da er den grundtvigske Bevægelse dødsdømt. Det er farligt at drive Klassepolitik som Adelen gjorde det, farligt for os selv og for hele vort Folk.

Men mærker vi da ikke noget til de ideelle Kræfter i den grundtvigske Bevægelse? Jo, heldigvis, maa vi sige, skønt der er sket meget i disse Krigsaaer, som har skuffet mange indenfor Bevægelsen.

Der findes endnu nogle gode Kredse, man ikke kan andet end tro paa, fordi Livet der rører sig i sin Friskhed. Og der findes mange gode Hjem spredt rundt i vort Land, hvor det aandelige Liv endnu er det bærende. Især synes jeg, det staaer forholdsvis godt til blandt Ungdommen. Det ser vi i den store Ungdomsbevægelse, der er udgaaet fra Højskoleungdommen. Og blandt Soldaterne er det da ogsaa især de unge, der har taget et Arbejde op. Og nu har man da ogsaa

begyndt at gøre noget for at støtte det grundtvigske i København. Der skal nu bygges en mægtig „Grundvig-Kirke“; Johan Borup skal have en Bygning til sin store Højskole, og man har begyndt at samle ind til at købe „Grundtvigs Hus“ for til Ungdomsarbejdet.

Jeg hørte engang et Træk om det franske Folk af Højskoleforstander Lars Eskeland fra Voss i Norge. Denne Mand, der har den største Højskole der oppe, og som vel nok er den betydeligste ved den norske Højskole, han talte til de unge Nordmænd om det norske Folk, og det var for mig, som det var en af Israels Profeter, der talte til os. Jeg husker især et Træk, hvori han sammenlignede det norske Folk med det franske.

Jeg rejste i Frankrig især i Paris, fortalte han, og jeg saa, hvor ødelagt det franske Folk var i moralsk Henseende. Og jeg rejste derfra med den sikre, men sørgelige Tro paa, at det franske Folk var saa fordærvet, at det maatte være dømt til Døden, og at vor Slægt maaske vilde komme til at se dets Undergang.

Men, fortsatte han, paa Hjemvejen kom jeg til at rejse sammen med en ung Franskmand, som elskede sit Folk, og som forstod det. Og denne unge Mand saa godt, hvor langt hans Folk var nede, men han saa ogsaa, at man ikke maa dømme Paris efter Livet paa Boulevarderne, og ikke Frankrig efter Paris. Han havde Tro paa sit Folk, og havde i sit Liv erfaret, at der er noget i det, der er levedygtigt, og det skal nok rejse sig, naar det gælder.

Kort sagt, sagde Eskeland, jeg saa en ung Mand for mig, der havde Tro paa sit Folk, og for hans Skyld alene kan jeg tro paa det franske Folk.

Det var i 1913, jeg hørte det. Og nu har vi set, at det franske Folk virkelig i Kraft af sin ejendommelige Natur kunde rejse sig til en Heltekamp. Selv om de er trængt tilbage, maa vi dog indrømme, at det er dem, der har taget det største Stød af for Tyskernes Fremrykning, og Tyskernes Tro paa, at de kunde løbe til Paris paa 14 Dage, blev gjort grundigt til Skamme.

I vort Folk, ogsaa i den grundtvigske Del, er der ikke blot een, men mange unge, der har Tro paa deres Folk, og saa længe det er Tilfældet, om der saa kun var een, saa længe maa vi blive ved at arbejde for det grundtvigske Folke- og Menighedsliv og søge at rense

det ved at luge Ukrudtsplanterne bort. En Gang, da Grundtvig stod alene, da var der kun en, der havde Tro paa det, vi nu lever i, men det viste sig, at det kunde bære. Hvad kan det da ikke blive til nu, da der er en hel Skare, der virkelig kan, om det skal være, bære vort Land ind i en lys Fremtid, naar vi blot kan tro paa Aandsmagterne som de virkelig bærende Magter.

Og vi maa arbejde derfor.

Paa Højskolen f. Eks. maa vi ikke imødekomme Materialismens Krav om Kundskaber. Højskolen skal lære de unge, at Aandslivet er den store Virkelighed, hvoraf det materielle kun er en enkelt Ytring.

Højskolens Lærere skal være saa grebne af Folkets Liv, som A. D. Jørgensen siger det:

„Kun den, der har været grebet af Folkesjælens Dødsangst og henrykt af dens mægtige Attraa efter Liv og Udvikling, formaar at vinde dens Fortrolighed og tolke den med Myndighed“.

De maa fortælle Historien saadan, at Eleverne kommer til at føle sig som et Led af vort Folk, det Led, der forbinder Fremtiden med Fortiden, og saadan, at vi kommer til at føle det som en Opgave at føre vort Folk frem gennem en lykkelig Tid, saa det kan blive det i hele Menneskeheden, som Gud har bestemt det til.

Og gennem Verdenshistorien skal Læreren søge at vise Eleverne Guds Førelse med Mennesker og med hele Menneskeheden. De maa se Forbindelsen gennem Israel frem til Kristus, og fra ham Menighedens Liv og Udvikling til vor egen Tid. Og det maa fortælles paa en saadan Maade, at den enkelte Elev faar den bedste Hjælp til at forstaa Guds Førelse med ham selv, saa han faar Trang til helt at give sig Gud i Vold.

Det maa være det Maal, vi stræber at naa i vort Arbejde, for det maa til, hvis vi virkelig skal lære at forstaa, at Aanden er Magten paa Jorden.

Men her slaar Højskolen alene ikke til, langt fra; vi maa huske paa, at det bærende i det grundtvigske, det finder vi i det grundtvigske Menighedsliv. Og skal det være det bærende i vort Liv, saa maa vi søge til Kilden, til Døbefonten og Nadverbordet. *Der*, midt i Guds Menighed paa Jorden, *der* maa vi søge Fornylsen, hvis vi vil

have Del i det, der skal være det bærende i vort eget Liv. Og hvis vi som Kristne vil stræbe efter at være Saltet i vort Folk, saa kan mindre heller ikke gøre det.

Og endelig, det maa til, hvis vi tror paa, at vort Folk, eller hele det nordiske Folk, har sit ejendommelige Folke- og Menighedsliv at yde til det store, fælles Menneskeliv.

Endnu har Norden som Helhed ikke været med i den frygtelige Krig, og vi haaber, vi stadig faar Lov at være uden for. Men faar vi Lov til det, saa kan det maaske være, fordi vi skal bevare noget, som vi skal berige hele Menneskeheden med, naar der atter bliver Fred mellem Folkene. Maaske det, Jonas Lie skrev i 1869, nu er ved at gaa i Opfyldelse:

„Midt i en Jerntid, som ikkun tror
den Magt, som Vaabnene vinder,
du ligger rolig, du høje Nord,
i Aandens Solllys og skinner.“

Kristen Nørgaard.

Enrico Mylius Dalgas.

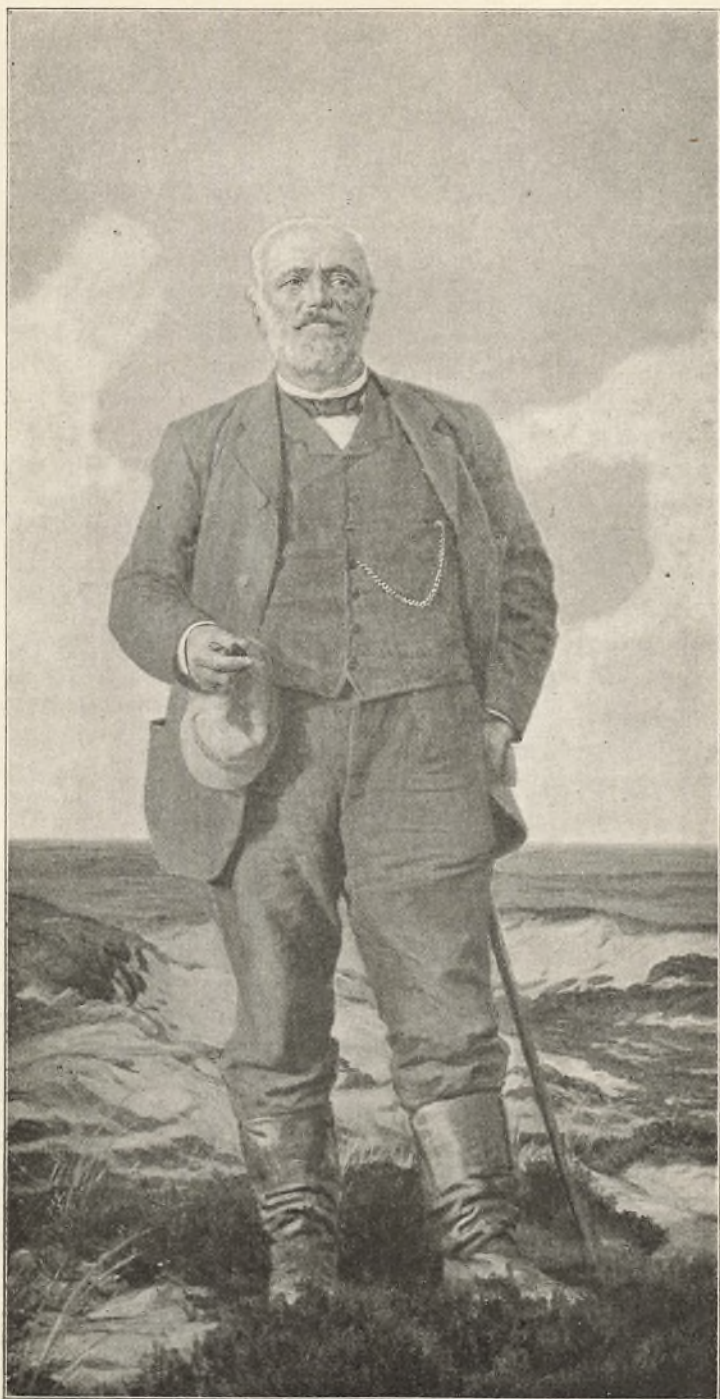
1828—1894.

Paa vort nationalhistoriske Musæum paa Frederiksborg Slot hænger der et Billede, som fryder Øjet ved sin brede Ro og mandige Kraft. Det er Maleren Aug. Jerndorffs monumentale Billede af Dalgas.

Halvt lænet til sin Stok staar den tætte, kraftigt skaarne Skikkelse mod en Baggrund af blaa Himmel og sejlende Skyer.

Paa sin Vej frem over Heden er han standset, har uvilkaarligt taget Huen i Haanden og Cigaren mellem Fingrene, medens Blikket søger udad mod Synsranden i det fjerne. Solen gyder sin gyldne Farve over hans gode, djærve Ansigt og brune Arbejdstøj — en Fører, en Høvding, er det i Holdning og Udtryk, og dog saa jævn og ligetil, saa ganske uden Fordring om Krumspring og Dikkedarer — saadan var han, det er den jævne Mands Vidnesbyrd.

Hvor han har evnet — Kunstneren — dér! Det er mere end Portræt, det Billede, for ikke sandt — kan man ikke staa og se sig glad paa det, blive helt tillidsfuld til Mode paa sit Folks Vegne — vider Rammen sig ikke ud, saa det levende arbejdende

Enrico Mylius Dalgas

Danmark øjnes bagved. Er det ikke blevet et Billede paa det ukuelige i vort Folk, paa det hos os, som kunde bære Ulykken uden at bøjes.

Der lyder saa mange hæse Skrig, saa mange stille, sørgmodige Ord, som i Opgiven og Angst for vort lille Folk. — Nuvel, det har ikke været uden Grund meget af det, men lad os imellem ogsaa rette Øjet mod det, som er lyst og kan faa os til at rejse vort Hoved i Tak og i Fremdrift.

Og da skylder vi vel — næst Gud — dem mest Tak, som i syge Tider, da alt syntes haabløst og lammet, da det meste bar Nederlagets Mærke, dog havde Mod og Fremsyn og Handlekraft, ja, og Tillid til vort Folk.

Hedesagens forreste Fører, Oberstløjtnant Dalgas, var saaledes rustet og sindet, at han efter den ulykkelige Krig og Tabet af Sønderjylland kunde blive en af dem, der ivrigst gik i Spidsen for at rejse Landet.

Stor er Frugten af hans og hans Fællers Arbejde, og meget af det kan maales og ses, men ét er der, som ikke kan maales — og det er det Indskud af glad Tillid, af nyt Haab og Fremtidstro, som derigennem er givet det danske Folk.

Dalgas-Slægten stammer oprindelig fra Syd-Frankrig. Da Ludvig XIV i 1684 ophævede det Nantiske Edikt, hvorved Richelieu i 1629 havde givet de franske Protestanter, Huguenotterne, Trosfrihed i Frankrig, flygtede disse i store Skarer over Grænsen til Schweiz og Tyskland; blandt de flygtende var Landmanden Antoine Dalgas, som slog sig ned i Schweiz. En af hans Efterkommere, Jean Marc Dalgas udvandrede til Danmark; i Aaret 1782 blev han Præst for en Menighed af Reformerte i Fredericia. En Søn af ham, Jean Antoine Dalgas, er Oberstløjtnantens Fader.

Han blev uddannet til Handelsmand hos en Morbroder i England og nedsatte sig siden som Købmand i Neapel, hvor han udnævntes til dansk Konsul og altid var Danmark en trofast Søn. Danske, som kom til Neapel, havde i hans og hans Hustrus (født Stribolt) Hjem et godt Samlingssted; særlig meget var de for Carsten Hauch i den sværeste Tid i hans Liv.

Her fødtes Enrico Mylius Dalgas 16. Juli 1828 som den fjerde i Børnenes Række.

En mislykket Spekulation gjorde, at Konsul Dalgas maatte opgive Forretningen i Neapel og flytte til Venedig og kort Tid derefter til Livorno, hvor hans Broder Christian havde en betydelig Forretning. Kun faa Aar efter (1835) døde Enricos Fader, og Fru Dalgas besluttede nu at drage til København med sine Børn, da hun mente bedre at kunne opdrage dem der. Hun havde været vant til at føre et stort Hus og have det rigeligt i alle Maader; nu ejede hun saa godt som intet og maatte foreløbig tage mod Hjælp fra Familien.

Svogeren i Livorno hjalp hende trofast ved aarlig at sende hende 1200 Kr., og Enricos Gudfader, Grosserer Mylius i Milano, sendte hvert Aar 400 Kr. til hans Opdragelse, og Familien her i Landet hjalp ogsaa imellem med et og andet, men Forholdene var og blev smaa, naar hun skulde opdrage sine Børn efter Familiens Traditioner. Enrico fik en Friplads i Efterslægtens Skole; han var en flink Elev, og han talte siden om sin Skole med Taknemlighed.

Johanne Dalgas var en dygtig og opofrende Moder — mild og yndig ser hun ud paa Sønnen Carlos Tegning af hende som gammel — hun var og blev Hjemmets gode Midtpunkt. Hyggeligt var der i hendes smaa Stuer, som efterhaanden blev Samlingsstedet for en stor Flok Ungdom — især paa Vinter-Søndage efter Kirketid myldrede det ind. Baade Enrico og flere af Gæsterne har siden skildret, hvor festligt der var. Pladsen var trang og Opdækningen tarvelig, men hvad gjorde det, naar der var saa lyst og saa muntert, saa gæstfrit og aandeligt, som der har været i dette Hjem. Og sikken en Flok det var, der holdt til dør; der var først Husets egne — Enrico, de to lidt ældre Brødre, Polyteknikeren Ernesto og den lovende, unge Kunstner Carlo, og Søstrene Susette og Dagmar; der var en Vrimmel af Fætre og Kusiner — Baron Stampes Børn fra Nysø, Prof. Joakim Fred. Schouws og Proprietær Muhles Børn — disses Mødre var alle tre Søstre til den afdøde Konsul Dalgas.

Saa var der Marie Købke, Enricos Forlovede, og hans Ven og Svoger, Officeren Emil Jensen, Grundtvigs tre Børn, Svend, Johan og Meta, Malerne Johan Thomas Lundbye og Peter Christian Skovgaard, Brødrene Peter og Frantz Vedel og endnu flere; adskillige af Kredsen blev gift med hinanden. Det var en sjælden Flok præg-

tige, unge Mennesker; flere af dem vil altid huskes i vort Lands Historie.

Om Sommeren foretog de tit fornøjelige Ture i Nordsjælland; et Par Somre lejede Familien Dalgas sig ind i et Par Bondestuer i Tryggerød og Smidstrup, og saa blev der gjort de utroligste Opfindelser for at faa Hjerterum og Husrum til at stemme overens, naar de mange Gæster fra Hovedstaden indfandt sig.

Efterhaanden som Børnene voksede til, ydede de alle paa en eller anden Maade deres Bidrag til Hjemmets Underhold.

Enrico vilde være Officer og tog i 1846 med en vældig Kraftanstrengelse sin Afgangseksamen til den militære Højskole; han havde nemlig faaet gastrisk Feber, men Eksamenen skulde tages, for han havde ikke Raad til at læse om. I flere Nætter maatte han tage ind at kaste op paa, kørte saa om Morgenen i Droske til Eksamensbordet og levede forøvrigt af Appelsiner. Sygdommen gik tilsyneladende over, men vendte efter Sommerferien paa Nysø tilbage som en voldsom Tyfus, der varede tre Maaneder.

Dalgas var nu Løjtnant.

Saa kom 1848, dette forunderlige Aar, der vendte op og ned paa saa meget, og som ogsaa bragte store Forandringer i dette Hjem. Den ene Begivenhed kom tæt efter den anden — Frihedsbevægelsen, det nationale Røre, Kasinomøderne i København, Slesvig-Holstenernes Oprør og Krigens Udbrud.

Den Begejstring, som greb det danske Folk, fængede naturligvis straks i denne Kreds. De to Officerer, Enrico Dalgas og Emil Jensen, blev øjeblikkelig udkommanderede, og næsten alle de andre meldte sig som frivillige — 11 Mand af Flokken var i Felten — tre af dem blev derovre. Ernesto og Carlo Dalgas, der begge under Krigen forfremmedes til Premierløjtnanter, faldt begge for fjendtlige Kugler; Lundbye blev dræbt ved et Ulykkestilfælde.

Efter Krigen maatte han igen i Gang med Studierne paa den militære Højskole, tog sin Afgangseksamen i 1853 som Nr. 2 og blev derefter udnævnt til Premierløjtnant i Ingeniørkorpset.

I 1855 holdt Enrico Dalgas og Marie Købke Bryllup, og Bryllupsdagen var siden en Festdag i deres lykkelige Hjem. Aaret efter blev han Kaptajn.

Fra 1834 var Vejvæsenet blevet lagt ind under Hærens Ingeniør-

korps, og Dalgas fik Tjeneste derunder med fast Stade først i Viborg, saa i Holstebro og senere i Aarhus; han var da 27 Aar gammel.

Paa sine gamle Dage skriver han om sig selv ved denne Tid: „Det var nu ikke nok at være livsglad og studere flittigt, men der skulde nu ogsaa præsteres nyttigt Arbejde, jeg skulde hævde min Stilling i Samfundet og være en forstandig Familiefader. Alt dette faldt mig meget vanskeligt, Arbejdet undtagen, fordi jeg rent ud sagt var meget grøn og især ikke havde Begreb om Formerne; men Herren har staaet mig bi, og mit Manddomsliv blev ligesaa fuldt af af lyse Sider som min Ungdom.“

I Jylland var Vejvæsenet ved denne Tid endnu meget langt tilbage, ja, paa sine Steder meget middelalderligt. Det var Dalgas Opgave i disse Aar at bygge Hovedlandeveje.

Hans største Arbejde her er Hovedlandevejen fra Randers over Viborg og Holstebro til Ringkøbing. I 1859 blev han forflyttet til det østjydske Distrikt med Hovedkvarter i Aarhus, og her blev Opgaven mest at staa for Vedligeholdelsen af Hovedvejene.

Da det henimod Jul 1863 igen truede med Krig, blev Dalgas som Ingeniørofficer sendt til Danevirke for at være med i Arbejdet for denne Stillings Forbedring. Men Overkommandoen tøvede for længe med at lade Arbejdet komme ordentlig i Gang trods de unge Officers Forbitrelse og idelige Henstillinger; først da Uvejret var lige op over, tog man fat for Alvor, men da var det for sent, og det burde have været den langt gunstigere Dybbøl-Stilling, som i Stedet var blevet istandsat — nu blev det ingen af dem.

Det er just ikke blide Ord, Dalgas i sine Erindringer bruger om Krigsministeriet paa Grund af de sørgelige Forsømmelser ved Forberedelsen. Han taler om „denne taabelige Famlen, hvormed vort ulykkelige Felttog i 1864 indlededes“.

Efter Krigen overgik han atter til Vejvæsenet; fra 1868 blev dette lagt ind under Amtsraadene og gik saaledes bort fra Militæret. Den tidligere Chef, en Oberst, blev nu Overinspektør for hele Riget, medens en Assistentpost under ham blev tilbudt Dalgas. Han skriver selv saadan derom: „Skjøndt jeg ikke syntes om Assistenttitelen, passede den nye Bestilling mig fortræffelig, thi Hedesagen havde begyndt at give mig meget at bestille, og min nye Virksomhed gav mig kun lidt at bestille, og da jeg i pekuniær Henseende ikke led noget Tab,

tog jeg med Tak imod Tilbudet“. 1885 blev han selv Overinspektør.

Under dette Arbejde fik han Øje for det, der skulde blive hans Livs Hovedopgave. — Stiftelsen af Hedeselskabet og Gennemførelsen af dets Opgave.

For en Del laa Arbejdet i de samme Linier og strakte sig over de samme Egne, og arbejdsdygtig, som han var, fik han Tid til at lede begge Dele.

Vejbygningen førte ham ganske naturligt ind paa en nøje Undersøgelse af Jordbunds- og Vandløbsforholdene; Gennemskæringen af Bakkerne f. Eks. gav ham rig Anledning til at studere Jordlagene. Ogsaa den rent forretningsmæssige Side lærte han at kende ved de mange Ekspropriationer af Jord til Landevejene.

Dalgas havde altid haft Lyst til at dyrke Studiet af Naturen, og hans daglige Arbejde havde naturligt ført ham længere ind i det; i Viborg havde han truffet den 11 Aar ældre Jurist Georg Morville, som havde lignende Interesser, og de to havde i Aarene 1854—57 ofte strejft om paa lange Ture i Hedeegnene og var derved kommen til at tale sammen om, at der dog maatte kunne gøres noget for Opdyrkningen af disse uhyre Hedestrækninger. Disse Tanker laa saa og ulmede i dem en Række Aar — Krigen kom bl. a. imellem.

— — Det er vist kun faa Danske, som ikke holder af Hede-landskabet. At ligge en solhed Sommerdag paa et Bakkehæld i kraftigt duftende Lyng og lade Øjet gaa ud over disse store, aabne Vidder, ud til den fjerne, blaanende Dis ude i Synsranden, det er en Nydelse, og man kan et Øjeblik fristes til at ønske, at det altid maa vedblive at ligge saa urørt og urfriskt i sin storladne Ro, og enkelte Stykker faar forhaabentlig ogsaa Lov til det, navnlig da de dejlige Bakker, men vi har dog vist alle vundet Forstaaelse af, at det er noget stort og saare nyttigt, det, der i de sidste 50 Aar er tryllet frem af disse øde Heder, Moser og Kær. Det var 130 □ Mil — henimod en Femtedel af hele Danmark, der laa saadan hen, næsten uden Betingelser for menneskeligt Liv. Ved Dalgas' Død i 1894 var et Omraade saa stort som Fyn, Lolland og Falster indvundet for Kulturen — hertil er nu føjet Stykker større end Langeland og Møen.

Der havde i Tidernes Løb været gjort adskillige Tilløb baade fra Regeringens Side og ogsaa hist og her af private for at faa disse Strækninger ind under Dyrkning, men Forsøgene havde enten været

for kunstige eller for spredte, og frem for alt havde man ikke forstaaet at vinde Befolkningens Tilslutning.

Vejen var endnu ikke funden. Opgaven laa og ventede. — — Saa en Dag i Slutningen af 1865 stod der en Artikel af Kaptajn Dalgas i Berlingske Tidende; her opfordrer han Staten til at tage sig af Sagen og kommer med forskellige Forslag og Beregninger. „Men“, siger han senere, „man gjorde i København Nar af min Artikel, hvilket virkelig var en stor Lykke. Thi det bragte mig paa den Tanke, at vi burde henvende os til selve Hedeboerne.“

Saa handlede disse Mænd paa egen Haand.

Dalgas og Morville drøftede Sagen videre i Silkeborg med tre andre førende Mænd blandt Jyderne, Fabrikejer Michael Drewsen og de to Landmænd G. Bruun til Asmildkloster og Regnar Westenholtz til Matrup. De enedes om et Udkast til Oprettelsen af et Hedeselskab, fik i Løbet af et Par Maaneder tegnet ca. 130 Indbydere over hele Landet til Dannelsen af et saadant Selskab og sammenkaldte dem til et Møde i Aarhus 28. Marts 1866; af dem mødte kun ca. 40, men „Det danske Hedeselskab“ blev alligevel stiftet den Dag. En af Sagens ivrigste Talsmænd paa Mødet, Jægermester Mourier-Petersen, Rugaard, blev valgt til Styrelsens Formand, Kaptajn Dalgas til praktisk Leder og Justitssekretær Morville til tredje Medlem. Desuden valgtes et stort og aneligt Repræsentantskab.

De tre Ledere af Selskabet nedstammede mærkeligt nok alle fra fransk-reformerte Slægter. Gennem 28 lange Arbejdsaar, lige til Dalgas' Død, stod disse tre Mænd sammen, og deres Samarbejde førte dem ind i et nært og trofast Venskab. „Det maa siges at være en Guds Lykke, at jeg fik disse to Mænd til Medarbejdere, og jeg nærer ingen Tvivl om, at de have samme Følelse ligeoverfor mig“; saadan siger Dalges mange Aar senere.

Der findes undertiden bevingede Ord, som lyder godt og har et vist Maal af Sandhed og saa bliver til ideligt gentagne Fraser. Mon Dalgas' Livsværk er nævnt ret mange Gange, uden at vi samtidig har faaet Sætningen om, at „hvad udad tabes, skal indad vindes“. Den Sætning siges alt for let. Det, som tabtes i 1864, kan aldrig vindes tilbage ved at udnytte de jydskes Heder, for det, som skete dengang, var først og fremmest dette, at en levende og dyrebar Del af det danske Folk blev skaaret fra Moderlandet.

Der menes, at Dalgas engang kort efter Krigen, hvor han tog Ordet efter et Foredrag og manede til Handling, har sagt noget i den Retning. Og i 1872 formede H. P. Holst Indskriften til Udstillingsmedaljen saadan:

For hvert et Tab igen Erstatning findes,
hvad udad tabes, det maa indad vindes.

Slagordet var dannet og havde — anvendt paa Dalgas' Værk — noget bestikkende ved sig.

Saa meget om den Vending; men uomtvisteligt er det, at disse Mænds Daad aldeles bevidst blev gjort for derigennem at være med til at rejse Folk og Land efter Ulykken.

Hverken de selv eller andre tænkte dengang, at det, de havde for, var saa omfattende, og at det skulde tage en saadan Fart, som det siden har gjort. De begyndte forsigtigt — det, det først gjaldt om, var at vinde Befolkningen, og her var Dalgas den rette. Kaptajnen, som Dalgas almindeligvis kaldtes, han havde nu saadan sit eget Tag paa at tale med disse sindige Folk, saadan at de forstod ham, og saadan at Mistilliden svandt. De havde jo selv saa smaat prøvet sig frem med disse Dele, mange af dem, men det var ikke rigtig blevet til noget, og saa render man jo ikke efter, hvad den første den bedste kommer og binder en paa Ærmet, — men med Kaptajnen var det en anden Sag; han var kendt viden om blandt Folk i Hedens Udkant og blandt dens fattige, spredte Beboere; han havde Anseelse, og hans tætte Skikkelse og aabne, frie Væsen indgød paa Forhaand ubetinget Tillid. Naar han talte, saa de klart, at det, der havde manglet dem, var Plan og Samarbejde og indgaende Kendskab til Naturkræfterne og Jordbundsforholdene.

Samtidig gjaldt det om at vække Opmærksomhed for Sagen i videre Kredse i Landet. Med dette Formaal for Øje blev Dalgas' Bog „Geografiske Billeder fra Heden“ til. Den er paa samme Tid videnskabelig, ja endog grundlæggende videnskabelig, i sin Opfattelse af Hedelandskabet og forfriskende og fængslende ved sit levende Syn paa Naturen. Dog hermed er jo kun nævnt et enkelt af de mange Skrifter, han har forfattet, og som i Tusindvis er bleven strøet ud blandt Hedeboerne.

Mange Mennesker har den Opfattelse, at Hedeselskabets Opgave væsentlig indskrænker sig til Anlæg af Plantager. Dette er saa langt

fra en udtømmende Angivelse af Selskabets Virksomhed, der spænder over langt videre Felter. Efterhaanden er alle Hjælpemidler til Frugtbargørelsen og den bedste Dyrkning af de gølge Jorder taget i Brug.

Dalgas saa snart, at de store Aaløb, som skærer tværs igennem Jylland mod Øst og Vest, maatte kunne udnyttes ganske anderledes.

Ved storartede Ingeniørarbejder er nu disse naturlige Rigdomskilder bleven til Nytte; ved omfattende Kanalanlæg og Vandløbsreguleringer er Vandet blevet ledet ud over de sandede Jorder og bort fra de lavtliggende og sure. En gennemført Overrisling, Mergling og Gødskning har forvandlet disse Landskabers Udseende og Udbytte ganske, saaledes at der paa Jorder, hvor der før groede de magreste Halv-Græsser eller Lyng, nu gror Sæd eller det fineste Græs. Dette har igen foraarsaget et vældigt Opsving i Kvægavlen.

Ved Hedeselskabets Hjælp er der anlagt over 100 Vandingskanaler med en samlet Længde af ca. 407 km (54 Mil) og et Vandingsareal af ca. 13.000 Tdr. Land.

Dalgas havde denne beundringsværdige Evne at kunne samle mange under een Hat, at kunne faa Mennesker til at se stort paa Tingene, til undertiden at se bort fra sig selv for det heles Skyld — det var ikke altid lige let; da den over 22 km lange Skernaakanal blev bygget, maatte der forhandles i tre Aar med de ca. 80 Mænd, hvis Jorder Kanalen vedrørte.

Efter 1900 har man lagt særlig Vægt paa en Forbedring af Vandstandsforholdene i Kær og Sumpe, Moser og Enge; siden 1906 er der udført 285 Arbejder af den Art med en Bekostning af ca. 5 Mill. Kr. Et mægtigt Arbejde fra dette Aarhundrede er ogsaa Digeanlægget ved Ribe.

For at gøre Hedejorden brugbar er Mergling nødvendig, idet Mergelen opløser de Stoffer, som hindrer Nytteplanterne i at leve, og samtidig giver den Jorden et vist Næringsstof. Hedeselskabets Mergelsøgere har nu ialt fundet ca. 1800 Mergellejer og anlagt Baner med flyttelige Spor, hvorved store Ladninger af Mergel er spredt ud til afsides Egne.

Men der var endnu en Fjende at overvinde, førend Markernes Afrøde var sikret — og det var Vestenvinden. Hvor disse store Flader ligger aabne for Blæstens Tag, der river og rusker og hærger den Korn og Græs, der kun trives ret ved en vis Grad af Lunhed. For at raade Bod paa dette har man oprettet Plantningsforeninger,

der aarligt uddeler en uhyre Mængde Træplanter. Langs Landeveje og Markskel er nu Hegnene voksede til, og disse levende Hegn (Gran, Tjørn eller Løvtræer) bryder og dæmper Vestenvindens Kast og luner og skærmer Afgrøden.

Et Par Eksempler taget mellem mange — to Gaardes Udvikling siden 1872 — vil bedst vise, hvad der er udrettet.

Mosegaard havde dengang 2 Heste, 2 Trækstude, 10 Køer og 8 Ungdyr, men 1909 6 Heste og ca. 50 Kreaturer. Under Drongstrupgaard hørte ca. 600 Tdr. Land med en Besætning af 5 Heste og 24 Kreaturer foruden Faar. Gaarden er nu delt i 5 Gaarde og havde i 1909 ialt 27 Heste og 104 Kreaturer foruden Faar; de to Gaardes Værdi ansloges da til at være steget fra ca. 24,000 Kr. til ca. 100,000 Kr.

Dog den Opgave, som har gjort Hedeselskabet mest kendt, og som ogsaa har været den videst spændende, er Skovplantningen.

For Aarhundreder siden var disse Egne af Jylland skovklædte; Fund i Moserne af Ege-, Bøge- og Skovfyrstubbe viser det.

Men vældige Skovbrande og Menneskers tankeløse Hærgning fik Skovene til at svinde, og Lyngen aad sig over Spirer og nye Skud og kvalte dem; kun fattige Rester af Egekrat minder endnu om den Tid. Nu er store Dele af disse Egne igen klædt og klædes daglig med ny Skov.

Der var store Vanskeligheder og mange Skuffelser at kæmpe med i de første Tider; der skulde gøres mange Forsøg og mange lagttagelser, før man fik den Erfaring, man nu har. Men sejgt og utrættet har man arbejdet sig frem mod det store Maal. Slog noget fejl, gik Videnskabsmændene straks i Gang med at undersøge, hvor nu Fejlen kunde ligge, og masede med Opgaven, til den var løst. Lykkedes noget over Forventning, helmede man heller ikke, før man til Bunds vidste hvorfor. Og Praktikerne gjorde de vundne Erfaringer til levende Virkelighed. Saadan er der arbejdet Haand i Haand med en tændt og tændende Begejstring — forrest og allevegne var Dalgas selv.

Man havde f. Eks. gjort den Erfaring, at det var meget vanskeligt at faa noget til at gro paa gamle Heder — Jord, der gennem Aarhundreder var gaaet ud af Kultur. Man forsøgte mange Slags — endelig viste det sig, at den haardføre Bjergfyr vilde trives; dog den

er ikke saa meget værd som Skovtræ, men den har den Egenskab, at den hurtigt vokser til og kvæler Lyngen omkring sig, medens Granen i sine første Vækstaar almindeligvis bliver kvalt af Lyngen. Men saa fandt man ud, at naar man plantede Rødgran ind imellem, saa hjalp Bjergfyrren Granen frem, men løb selv højere til Vejrs end Granen. Nu planter man Bjergfyr som „Amme“ eller „Fodpose“ for Granen og hugger den første væk, naar den ikke længere er nødvendig. Af Bjergfyrren frembringes saa Tjære, Trækul, Hegns-pæle, Brænde o, s. v.

Nogle Tal vil vise den stadige, støtte Fremgang.

1872	—	16	Plantager paa ialt	4,799	Tdr. Ld.
1874	—	37	—	10,701	—
1882	—	168	—	21,118	—
1891	—	571	—	45,138	—
1900	—	1340	—	90,850	—
1914	—	2182	—	140,154	—

Saa mange Plantager er der blevet oprettet af Hedeselskabet eller med Hedeselskabets Bistand; disse Tal viser det til Plantager indtagne Areal, men alt dette er jo endnu ikke tilplantet; af det i 1914 indtagne var 96,014 Tdr. Land tilplantet.

Opmuntret af Hedeselskabets Held og grundet paa dettes Erfaringer har baade Staten (særlig Klitplantninger) og mange private taget Opgaven op, saa nu over Halvdelen af Jyllands ukultiverede Areal er kommet under Dyrkning. I Aaret 1860 var det ukultiverede Areal 130 □ Mil — i 1912 63 □ Mil. Men hvor Naturen er frodig, der gror ogsaa Menneskene. Havde H. C. Andersen levet i vor Tid, havde han utvivlsomt skrevet et Eventyr om, hvordan Herning groede op af Heden. I 1841 boede kun 21 Mennesker der, hvor Byen nu ligger — 1874 var der ca. 400, 1892 — 2500 og nu 6—7000 Indbyggere. I Løbet af halvhundredte Aar er Hedens Hovedstad groet jævnt og sundt frem sammen med sit Opland; den er netop et typisk Udtryk for det mægtige Opsving, der er sket i det før saa øde Midt- og Vestjylland.

Det er en Misforstaaelse, hvis man tror, at det er Hedeselskabet, der ene har udrettet alt dette — det vilde være umuligt. Mange trofaste og formaende Venner har sluttet op om Arbejdet og har ydet sin Opmuntring og store Pengebeløb, og Staten har ydet bety-

delige Tilskud. Men det store Værk har først og fremmest sin Grund i Befolkningen selv, denne Befolkning, hvis Hovedegenskaber gennem Tiderne har været Flid, Nøjsomhed og Guds frygt. Befolkningens vaagne Arbejdsvilje mødtes med Hedeselskabets førende Magt, og det blev til et Samarbejde, en Løften i Flok, som hører til det lyseste i vort Folks Historie.

Mangen Ryg er bleven bøjet, og mange Hænder er sunket trætte ned, inden man naaede saa vidt, men „der er“ — siger Dalgas i sine Erindringer — „og vil fremdeles skabes en Mængde fredelige og tarvelige Hjem, hvor man i Stilhed vil takke sin Gud for de aarlige Afgrøder“.

Det er godt at mindes, at der er arbejdet meget i Danmark i den sidste halvanden Menneskealder, og det ikke blot af de enkelte førende Mænd, men ogsaa af de mange, hvis Navn kun kendes i den lille Kreds, eller maaske aldrig blev nævnt, men som trofast og stilfærdigt Dag efter Dag gjorde Danmark rigere og bedre.

Efterhaanden som Arbejdet voksede og lykkedes, voksede ogsaa Tilliden Landet over; Staten øgede stadig sit Tilskud til Hedeselskabet, og Medlemstallet er i Tidens Løb steget betydeligt.

I over 25 Aar havde Dalgas, der i 1880 forfremmedes til Oberstløjtnant udenfor Nummer, sit hyggelige og gæstfrie Hjem paa Villa „Montana“ i Udkanten af Aarhus; ved den anlagde han en Planteskole, der blev til god Nytte for Hedeselskabet og gav ham selv en lille Indtægt. For sin Gerning i Hedeselskabets Tjeneste har han ingen Løn modtaget fra Selskabet. Fra 1873 blev det igennem Folketingets Finansudvalg ordnet saadan, at hans Løn ikke længere udbetaltes ham af Krigsministeriet for Tjeneste i Ingeniørkorpset, men overgik som en Post paa Indenrigsministeriets Regnskab. Det var den i Forhold til hans Arbejdes Omfang og Betydning beskedne Sum af 3600 Kr. Meget af det betydningsfuldeste Arbejde i Verden er saa ofte udført for et ringe økonomisk Vederlag.

Den 28. Marts 1891 havde Hedeselskabet bestaaet i 25 Aar; man havde fra Ledelsens Side ikke tænkt at gøre noget væsentligt ud af den Dag, men derimod ved Sommertid at samle en Del Gæster til en Udflugt i Hedeegnene for at vise Prøver paa Selskabets Virk-

somhed i det forløbne Tidsrum. Kun et lille, yderst tarveligt udstyret Festskrift paa 20 Sider blev udsendt.

Men der var andre, som vilde, at Dagen skulde fejres. Bladene opfordrede til almindelig Flagning over hele Jylland, Borgere i Aarhus indbød Dalgas til et stort Festmaal, og i Gaver indkom der 27,000 Kr. til Hedeselskabet. Da Sommeren kom, fulgte Friluftsfesterne Slag i Slag op gennem Jylland, endende med den af Selskabet selv foranstaltede To-Dages Tur og Fest i Herning og Omegn; i 70 Vogne kørte Gæsterne ud for at se paa Værket.

Han skriver selv saadan bagefter: „Da jeg helst ønsker at leve i Stilhed og arbejde, har Jubilæet været alt andet end en Fest for mig personligt; men det er soleklart, at det har gavnet Hedeselskabet overmaade meget, at dettes Stilling i Samfundet nu er langt mere sikker end tidligere, og at vore mange Funktionærers Fremtid derved er blevet sikret. Jeg er derfor opfyldt af Taknemlighed mod ham deroppe, som har styret det saaledes, at den rejste Bygning har faaet et godt Fodfæste“. — Og videre. — „Et har jeg i disse Dage erfaret, nemlig at det ikke er let for noget Menneske at modtage Ros, navnlig i overvættens Mængde, og at man derfor ikke bør dømme de højtstillede Personer haardt, som stadig er Genstand for sligt, og som deraf tager Skade“.

Allerede i 1887 havde en Kreds af Mænd i København faaet den Tanke at lade udføre en Statue af Dalgas og sendte derfor en Billedhugger til Aarhus for at modellere ham. Men det vilde Dalgas ikke paa nogen Maade gaa ind paa. „Vil Folk lave en Statue af mig, saa kan de gøre det, naar jeg er død“.

Da Dalgas senere paa Dagen sad og drak Kaffe med sin Kone, udbød han pludselig hen for sig selv: „De Folk maa jo have Penge, de Folk maa jo have Penge, og dem skal de af med!“

„Hvad er det, du taler om?“ spurgte Hustruen forbavset. Dalgas fortalte nu om de Københavnerne, der vilde rejse en Statue for ham. „Det sagde jeg naturligvis nej til; men nu sidder jeg og kommer i Tanker om, at naar de vil gøre saadan noget, maa de jo have Penge, og dem skal de af med til Hedeselskabet“.

Og saadan gik det. Pengene blev anvendt til Indkøb af et Stykke Hede og Tilplantning af det. Men Giveren stillede én Betingelse, nemlig at den nye Plantage skulde have Navn efter Dalgas.

Ved Jubilæet i 1891 kom man igen; nu vilde man have hans Billede malet som en Gave til Nationalmusæet paa Frederiksborg Slot — han sagde igen nej. Kunstneren maatte efter hans Død udføre Billedet med et Fotografi som Grundlag.

Da Forstmanden, Professor Oppermann forberedte Udgivelsen af et Værk om det danske Skovbrug, kom han ogsaa til Dalgas for at faa Oplysninger om ham og hans Virke. Om Hedeselskabet talte Dalgas gerne, men om sig selv vilde han intet meddele. Oppermann siger, at han gik fra Villa „Montana“ „imponeret af en Mand, for hvem Sagen var alt, og Personen noget i den Grad underordnet, at den slet ikke maatte omtales“.

Han var en Førerskikkelse, men han havde Tjenersindet, vilde af al sin Evne tjene det Land og det Folk, som han elskede.

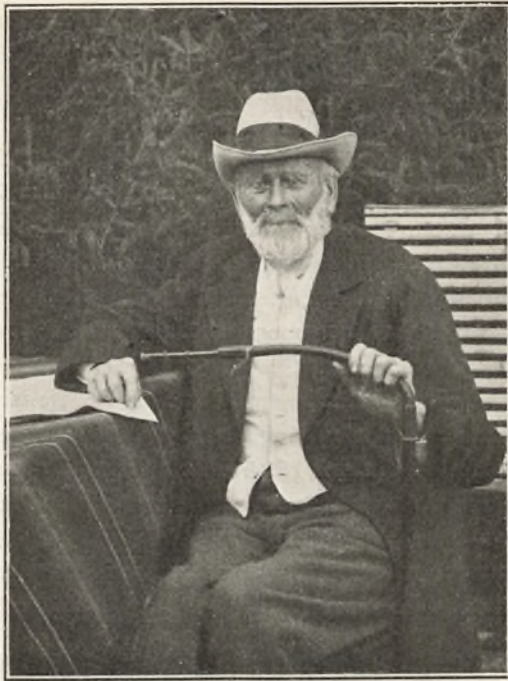
Da han døde — 16. April 1894 — følte hans Død som en virkelig Folkesorg, man forstod, at det var en af Landets bedste Sønner, som var gaaet bort.

Hans trofaste Jyder har rejst hans Statue i Aarhus og en Række Mindesten rundt om i Jylland.

Holger Budde-Lund.

Hovedkilderne til denne lille Skildring er Oberstløjtnant Dalgas' egne Erindringer, der findes indlagt i Mylius-Erichsens Værk: „Den jydsk Hede“ og „Hedebogen“, der i 1909 er udgivet af Hedeselskabet, og Prof. Camillus Nyrops Jubilæumsskrift: „Det danske Hedeselskab 1866–1916“. Af andre Kilder kan nævnes: Rigmor Stampe Bendix: „Carlo Dalgas“ og Ludvig Schrøder: „Det danske Hedeselskab“.

En lille mindekrans!

Den 16. maj døde i Silkeborg en af Vestbirk højskoles trofaste venner, pensioneret lærer Hedeager. Han og undertegnede traf hinanden første gang ved et af de store grundtvigske vennemøder i København. Det var på en bænk i Botanisk have, at vi præsenterede os for hinanden. Vi havde begge to proviant med hjemmefra, thi vore økonomiske forhold bød os at være sparsomme. Da der allevegne var mange mennesker, tyede vi ind i denne have for at kunne holde måltid i ro. Samtalen kom let i gang. Da jeg fortalte Hedeager, at Vilhelm Birkedal havde døbt mig og i Nazarethkirken skabt søndagshøjtid for mig som ingen anden forkynder af evangeliet i mine unge dage, så tog han fat. Han havde mange gange vandret på sin fod 5 à 6 mil for at høre Birkedal,

medens denne var præst i Sønder-Omme, og han tegnede disse søndage med jævne, inderlige ord. De lå og lyste i hans varme hjærte med en forunderlig skønhed.

Så fulgtes vi under resten af vennemødet. Vi var med digteren Hostrup og en lille kreds på 20—30 stk. en aften i Tivoli. Det var såre festligt. En anden aften kom vi til at drikke the sammen med præsten Thomas Rørdam og dennes familje. Også denne aften ligger der mindeglans over.

Året efter at jeg havde overtaget skolen her, altså 1887, traf jeg lærer Hedeager i Randers, hvortil han var rejst for at aflevere en remontehest. Jeg kom der for at holde foredrag i Højskoleforeningen. Også her havde Hedeager sin „mellemmad“ med. Han indbød mig til en skovtur, og oppe i et højt, gammelt træ, hvor der var indrettet sæder, spiste vi, talte sammen og lagde planer for fremtiden. Når Hedeager ikke længer kunde holde ud i skolegærningen, vilde han leje eller købe et hus i Vestbirk og flytte hertil for at bo i højskolens nærhed resten af sine dage.

Niels Pedersen Hedeager fødtes 6. maj 1830. Han tog skolelærereksamen fra Ranum seminarium 1854. Derefter virkede han i korte Tidsrum adskillige steder, før han så 1861 blev lærer og kirkesanger i Løvel, hvor han forblev i embedet til 1892, da han tog sin afsked.

I Løvel lagde han sin manddomsgerning, og gennem de mange lærlinge, som Vestbirk højskole har haft fra denne egn, fik jeg et levende indtryk af Hedeagers i mange måder store og gode indflydelse på befolkningen. Den grundtvigske opvågningstids forårsvarme havde gennemtrængt al hans virksomhed. I 30 år var han formand for foredrags- og læseforeningen, og han sparede aldrig sig selv, når det gjaldt om at lede frugtbare åndsstrømme ud i så mange hjem som muligt.

Da han måtte nedlægge hyrdestaven, købte han 1897 „Bakkehuset“ her i Vestbirk og flyttede her til. Hans hustru, Kirstine Hedeager (født Jørgensen) blev syg her i året 1904 og døde nogle dage efter på Brædstrup sygehus.

I disse to gode menneskers hjem var det en lyst at dvæle. Vore lærlinge fra de år glemmer ikke „Bakkehuset“. Der sad ofte i

aftenens fritimer så mange, som stuen kunde rumme, mens samtalen gik i alvor og skæmt, og aftenen svandt bort alt for hurtig.

Hedeagers navn sattes ikke på skolens undervisningsplan, han havde ingen bestemte timer; men han kom her næsten daglig, talte ved chokoladegilderne og var ung blandt de unge. Han har opmuntret mig mange gange, og jeg er ham megen tak skyldig for hans troskab imod skolen og imod mig personlig.

Sammen med ungdommen, som han forstod så godt og holdt af, oplevede han her de skønneste og mest opløftende timer i sit liv.

Det sagde han selv, den gode, milde, gamle Hedeager!

1904 flyttede han til Ågade i Silkeborg; men han kom her jævnlig. Sidste gang han deltog i et elevmøde — det er nu tre år siden — blev han syg, og det var ham ligefrem en sorg, at han måtte gå til sengs uden at få den tale holdt i teltet, hvori han vilde skildre sit liv her og takke alle, som havde kastet solglimt ind deri. Han var i flere år en samvittighedsfuld formand for elevforeningen. På sit sygeleje, der varede en uges tid, følte han sig ikke så afkræftet, og han havde ikke selv følelsen af, at den sidste rejse var så nær forestående. Alligevel slap kræfterne op, og ved middagstid den 16. maj rejste han hjem til Gud

Lærer Hedeager fulgte åndsfrisk til det sidste tidens brændende spørgsmål. Han kunde se at læse, og han læste meget. Kort tid før han blev syg, havde han læst Th. Klaveness' bog: „Evangeliet forkyndt for nutiden“. På en lille lap papir, som lå i den, har han skrevet: „Denne bog bliver man glad ved at læse“. Ja — det er sandt, og hvor passer det godt på min gamle ven, hvad Klaveness siger side 114: „Det at være god og gøre godt i tryk, glad tillid til Guds kærlighed og i barnlig glad genkærlighed til Gud, det er det evige liv. Det er det sande menneskeliv. I det liv folder alt det, som er ægte i os, sig ud i fuld herlighed. Og det liv kan ikke dø. Det sejred over døden i Jesus, da han opstod fra de døde. Og det skal sejre over døden i os.“

Vestbirk højskole vil mindes sin tro ven, den gode, gamle Hedeager!

Grønvald Nielsen.

Kære gamle Elever!

En oprigtig tak til Eder for alle gode ønsker på min 60-årige fødselsdag og for den store pengegave, som nu bliver anvendt til det andet steds her i bogen nævnte billede i foredragssalen.

Jeg er overordentlig glad ved at modtage og læse de kort og breve, som kommer på min fødselsdag, og vilde nødigt undvære et eneste; men jeg kan ikke — skønt jeg meget gerne vilde — takke hver enkelt. Sidste år modtog jeg c. 1000 og brugte næsten hele juleferien til brevskrivning.

Som I måske har lagt mærke til, fik jeg i det svundne år en ny bog „Talt og skrevet“ udgivet på Hagerups forlag. Den kostede mig meget arbejde, men jeg har da også haft den glæde at se den særdeles vel modtaget overalt i bladene.

Da alle de penge, som jeg i min knapt tilmålte fritid på nogen måde kan tjene med min pen, bliver anvendt i genrejsningens tjeneste blandt Sønderjyderne; da mange af de, som faldt i fremmed land for en fremmed sag, har været Eders kammerater, og da endvidere Sønderjyllands skæbne var hovedårsagen til, at jeg blev Eders lærer, så tager ingen mig det fortrydeligt op, at jeg beder Eder om, at gøre venner og bekendte opmærksom på mine bøger, når der nu skal købes julegaver.

„Talt og skrevet“ fåes i alle boglader à 3 kr. 75 øre pr. eksemplar.

„Breve til mine elever“ fåes her, når 1 kr. 25 øre sendes til:

Vestbirk højskole pr. Vestbirk st.

Jeg vilde gerne, at mine bedste ønsker i anledning af julefesten gennem usynlige tråde kunde nå ud til alle mine kære elever!

Eders hengivne gamle lærer

Grønvald Nielsen.

Den 23. December 1917.

I dag er seksti år henrundne
for mig i tidens stærke strøm.
Jeg ser tilbage mod det svundne
og hilser på min ungdoms drøm.
Med tak til Gud for rige kår
i glædens som i sorgens år.

Den lærlingflok, som her fik sæde
i tidens løb, jeg hilser på.
Det var mit livs den store glæde
i unge hjerter plads at få.
I nye tiders morgenbrus
vi drak af fædres gildeskru.

Tak til de mange, som mig rakte
i livets strid en hjælpsom hånd,
hvis varme ord i hjertet vakte
den kraft, der sprænger onde bånd
og ved Guds nåde underfuld
af syndigt støv får frugtbart muld.

Tak for hvert ønske og hver tanke,
som strømmer ind til mig i dag.
Jeg vil det hele sammen sanke
og skænke til vor fælles sag:
Et folk genfødt i angstens stund,
en ungdom god og stærk og sund!

Oldsagerne.

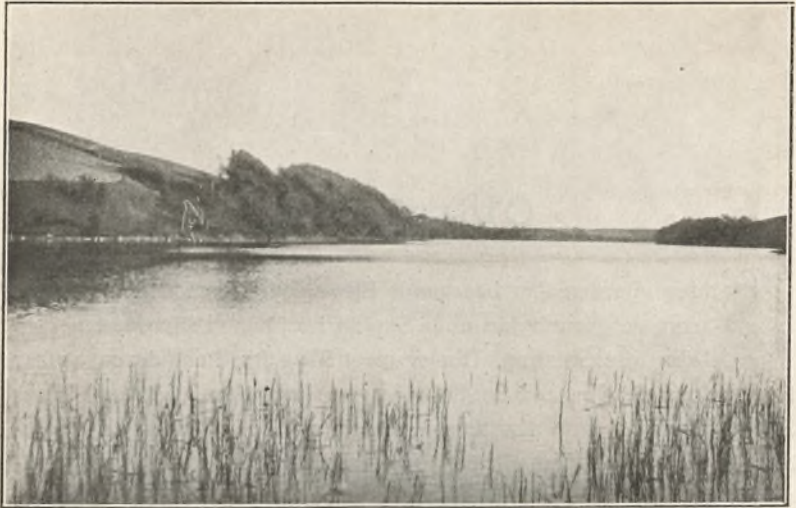
iden vi sidste Aar bad gamle Elever om at sende os Oldsager, som de gerne vilde unde Skolen her, har vi allerede faaet en køn lille Samling. Det er mest Ting fra Stenalderen, vi har faaet. Jens P. Jensen, Seilflod, Jørgen Jørgensen, Skovby, Ejnar Smidt, Brørup, Otto Kristensen, Mørkøv, Poul Nielsen, Ejer, Johannes Sørensen, Hem, Jørgen Nørgaard, Underup, og Sine Østergaard, Jelling, har alle sendt os Stenredskaber. Magda Lyngby, Hinnerup, har sendt os tre smukke Lerkar og en Del Flintredskaber, og Alfred Nielsen, Holme, har sendt os en stor Urne, som desværre var i Stykker, men som indeholdt en Mængde brændte Ben og en Del Smykker og smaa Redskaber af Bronze, Ben og Glas. Paa Skolens Vegne bringer jeg dem alle den bedste Tak for Gaverne.

Sagerne er alle, med Oplysninger om Findested, Giver o. s. v., lagt frem i Skabene i Læsestuen. Naar vi faar mere, indretter vi et særligt Skab til dem. Flere andre Elever og Venner af Skolen har ogsaa lovet at sende os en Del større og mindre Ting. Og da Samlingen vil være til stor Berigelse for Skolen, modtager vi stadig med Glæde alle de Gaver, som gamle Elever og andre har Lyst til at sende os. De, der sender os Gaver, bedes saa vidt muligt opgive Findested, hvad Sagerne er fundet sammen med o. s. v.

Tak for „Samlingen“!

Vestbirk, i Oktober 1918.

Kristen Nørgaard.

Torp Sø

Aarets Begivenheder.

Mærkeligt at saa mange unge herhjemme midt i denne Tid, hvor det meste af Verden staar i Brand, kan samles under saa fredelige og vækstrige Vilkaar paa danske Højskoler; det er vel værd at være taknemlig for.

Og Vestbirk Højskole har meget at være taknemlig for, naar vi ser tilbage paa Aaret, som gik — baade for det roligt glidende Arbejdsaar, hvor Dag umærkeligt følger sig til Dag, indtil to Kursus, før vi ret kan fatte det, igen er gaaet til Ende, — og for de mange enkelte festlige Dage og større Møder, som lyser op ind imellem.

Vinterskolen havde ialt 166 Elever, saa der var jo fuldt alle Steder fra „Langelinie“ til „Hønsehuset“.

En ny Lærer (gammel Vestbirk-Elev), Thomas Thomsen fra V. Hostrup ved Varde havde Gymnastik og Sundhedslære og et Danskhold; han er her igen nu i Vinter.

Lillejuleaften blev Grønvald Nielsen 60 Aar; det var et af de store, runde Tal, saa det maatte fejres, men at holde Festen paa selve Dagen var ikke muligt — den Dag plejer Eleverne at være

undervejs ud over Landet hver til sit Hjem; i Aar maatte vi endda en Dag før afsted paa Grund af de vanskelige Trafikforhold.

Fredag den 21. blev Festen holdt. Den begyndte med et Fakkeltog. Faklerne havde vi selv lavet i Forvejen (En Klump Ildtændere knyttet til en Pind og dyppet i en hemmelighedsfuld Væske, som Anton Hansen havde opfundet). Det var en stille, frostklar Aften med Maaneskin og et let Lag Sne. Kl. 6 stillede man ude paa Boldpladsen, i et Nu var Faklerne tændt og Rækkerne sluttede med fire Mand i hver (kun Fløj mændene — 70 Mand — havde Fakler).

Det var et prægtigt Syn at se dette Tog med de flammende Fakler under Sang bevæge sig fra Sportspladsen ned om Landevejen og op foran Forstanderboligen. Her taltes der kort for Fødselsdagsbarnet, bragtes en Hilsen og en Tak til ham, der havde brugt hele sit Liv til at tænde Lys for dansk Ungdom, en Tak fra det sidste Hold og en Tak fra de mange Danmark over, der havde været hans Lærlinge gennem de 32 Aar — om de havde været der alle, kunde Toget jo have strakt sig helt oppe fra Vorbjerg og ned til Skolen.

Der var Klang i de Hurraer, der fulgte oven paa, og da der blev stille, takkede Grønvald Nielsen, idet han bl. a. sagde, at dette Øjeblik nok skulde blive staaende i hans Erindring som et af de skønneste i hans Liv.

Efter Fakkeltoget samledes vi i Spisestuen, som Eleverne havde smykket med Gran og Flag. Pastor Thygesen holdt Festtalen, og saa vekslede iøvrigt Sange og Taler Aftenen igennem. Vinterholdet forærede Grønvald Nielsen et stort og kønt Gulvtæppe til Kontoret, Lærerne med Familier en Skrivebordsstol og Pigerne og Karlene en Guldurkæde.

Festen fik en Glans og en Varme over sig, som tydeligt viste, hvor gerne alle greb en Lejlighed til at bringe vor kære Forstander en Hyldest og Tak. Thomas Thomsen havde til Festen skrevet nedenstaaende Sang:

Lyt til vor Sang!
 Kunde vi samle i Toner og Ord
 Takken, der daglig i Hjerterne gror,
 smaa bitte Stumper tilsammen i Sum
 — spredt var den stum —
 at den kan fylde som Stormvejrets Brus
 hele vort Hus
 i Festdagens Sang.

Mild i dit Smil!

Sprudlende Lune og varmende Vid
 tidt giver Festglans til Hverdagens Slid,
 smitter og tænder, saa Latteren slaar
 gennem vor Gaard.
 Surhed skal luftes ved mange Slags Skæmt,
 snart er den glemt
 for varmende Smil.

Varm i dit Ord!

Naar du os viste, hvad skønt og hvad stort,
 Slægter i henfarne Tider har gjort,
 undrende saa vi og vaagnende fandt
 Styrkende sandt
 Sagaens Billed af Slægternes Tarv
 — vor Fædrearv —
 igennem dit Ord.

Stærk i din Tro:

Hvor er du ung trods de tyngende tres,
 ung i den Higen, der ej er tilfreds
 uden i Troen, at Sandhedens Sag
 sejrer en Dag.
 Det er det Livssyn, du vidnende bær
 gennem din Færd,
 at Styrken er Tro

Maatte vor Tak:

give lidt Lunhed i Vinterens Tid,
 være et Skjold i den næste Dags Strid,
 lyse en Smule for næste Dags Værk,
 gøre dig stærk.
 Maatte du se, at din Gerning har Løn,
 det er vor Bøn,
 vort Ønske i Kvæld.

Paa selve Fødselsdagen mødte Elevforeningens Formand, Søren Hansen, med en Adresse og en Gave fra gamle Elever bestaaende af 1240 Kr. til et Maleri til Foredragssalen. Grønvald Nielsen har valgt at faa udført en Gengivelse af Lorenz Frølichs Billede af Dronning Thyre, der sammen med det danske Folk bygger Danevirke. I Baggrunden er der vidt Udsyn over Slien Fjord.

En af vore dygtige yngre Kunstnere, Troels Trier, en Søn af Højskoleforstander Ernst Trier i Vallekilde, har paataget sig at udføre Arbejdet. Billedet bliver godt $6\frac{1}{2}$ Alen i Bredden og omtrent $2\frac{1}{2}$ Alen i Højden. En lille Gengivelse af det findes i dette Hefte.

De danske Ungdomsforeningers Horsenskreds havde den 4—5. Januar sit første Ungdomskursus paa Højskolen.

Det havde fundet stor Tilslutning, og det blev et Par indholdsrige Dage med Alvor og Festglans over. Pastor Clausen, Vinding, talte om: „Jeg og de andre“, Pastor Thygesen holdt en Bibeltime, Grønvald Nielsen talte om „De unge og Menigheden“, og Holger Budde-Lund indledte en Forhandling om: „De unge og deres Læsning“.

Lørdag den 9. Febr. foregik „Rigsdagsvalget“, hvor Venstres Kandidat, Viggo Bjerre, blev valgt med 101*St.

Fastelavns Søndag afholdtes et stort Møde i Højskolens Gymnastiksal; her holdt Forfatteren Aage Meyer Benedictsen Forsamlingen fuldstændig i Aande i ca. 2 Timer ved sin malende Skildring af Sammenbrudet i Rusland. Bagefter saa vi nogle ypperlige Lysbilleder af russisk Natur og Folkeliv.

Fastelavns Mandag foregik der forskellige Fastelavnsløjer, og om Aftenen opførte nogle af Eleverne Hostrups „Intrigerne“ ovre i Samlingshuset.

5.—7. Febr. besøgte Prof. Andr. Sch. Steenberg Skolen og holdt en af Aftnerne et Foredrag om „Ungdommen og Bøgerne“. I sidste Halvdel af Marts glædede Direktør Daugbjerg fra Aalborg os med et Besøg paa en halv Snes Dage; han bringer altid saa meget Liv med sig, naar han gæster sin gamle Skole, hvor han har været baade Elev og Lærer. Han gav os en Række Oplæsninger og et Foredrag om Andelssagen.

Den nydannede Ungdomsforening havde i Vinter overtaget Møderne i Samlingshuset. Grønvald Nielsen talte i Novbr. om Luthers Ungdom og Seminarieforstander Noe-Nygaard, Ribe, i Decbr. om Luther som Skolemand, og i Januar holdt Pastor Christensen fra Harlev Foredrag og Oplæsning. I Marts Maaned talte det nyvalgte Medlem af Landstinget, Frøken Olga Knudsen fra Vejle, om Kvindesagen.

Desuden blev der afholdt en Del Møder for Medlemmer alene.

Den kirkelige Forening har haft Præsterne Brücker, Clausen

(Vinding), Andersen (Vær) og Leth (Østbirk) som Talere. Pastor Leth og Pastor Andersen har tillige talt paa Skolen.

Sommerskolen har sit eget lyse Præg; — at se saadan en Flok unge, lysklædte Piger i Fart ned ad Gammelstrup Bakker eller ved Sanglegene ude paa Boldpladsen eller i en imponerende lang Kæde paa Cycle ud og ind ad Landevejenes Snoninger — det er et festligt Syn.

Her var i Sommer 114 Elever.

Ungdomsforeningen stod for anden Gang for Grundlovsfesten og havde afgjort Held med sig. Formanden for de samvirkende Ungdomsforeninger, Skolebestyrer Olaf Nielsen, Nørre Aaby, og Pastor Fr. Køster fra Alrø førte Ordet; bagefter havde vi — ligesom ved flere andre Lejligheder i Sommerens Løb — den Glæde at høre en Række smukke, flerstemmige Sange, som Asger Plovgaard havde indøvet med et Kor af Elever.

12. Maj holdt Peter Jakobsen, Ry, Foredrag og spillede paa Fele.

Direktør Daugbjerg var ogsaa i Sommer Gæst en Tid, denne Gang sammen med sin Kone; det giver altid Anledning til ekstra Fest. Han førte en mærkelig Gæst med sig, en Gæst, som bragte et Pust ude fra den store Verden og bragte os Verdenskrigen ligesom mere ind paa Livet.

I Silkeborg havde Daugbjergs truffet en russisk Generalstabs-officer, Kaptajn Alexander Karzeff, som var der for at søge at komme sig, fordi hans Lunger var blevet stærkt medtagne af de giftige Gasarter. Han var inde fra Moskvakanten, hvor hans Slægt ejede et stort Gods, som nu med alt, hvad de ejede, var berøvet dem under Bolsjevikregimentet; om de nogensinde faar noget af deres Ejendom tilbage, er vist meget usandsynligt. Straks ved Krigens Begyndelse var han kommet med, var flere Gange blevet let saaret og var saa i Krigens første Aar blevet fanget under Russernes ulykkelige Tilbagetog gennem de massuriske Sumpe. Tre Aar omtrent havde han tilbragt i tysk Fangelejr og var derefter ved indflydelsesrig Mellemkomst blevet frigivet og var kommet til Danmark, hvor han skulde prøve at genvinde sit Helbred. I det halve Aar, han havde været her, havde han faaet lært sig vort Sprog saa nogenlunde — ved et Chokoladegilde holdt han en Tale paa Dansk. Han var gennem-

musikalsk, kunde sætte sig til Klaveret og finde dejlige Ting frem, og til Trods for de ødelagte Lunger sang han dejligt, kunde ligesom ikke lade være, men kunde saa ogsaa føle sig heftigt angrebet af Anstrengelsen. Flere Aftener spillede og sang han for os alle.

I Fjor Sommer syntes vi, Vanskelighederne for at holde Elevmøde var for store, og aflyste det, men i Aar vovede vi det lykkeligvis — trods alt — og det blev et herligt Stævne. Vi holder saa meget af at berede den Fest, saa alt kan være saa godt som muligt, naar de mange kære, kendte Ansigter dukker op. Barometeret har i den for-

Gymnastiksalen pyntes før Elevmødet.

løbne Sommer mest holdt sig paa „foranderligt“; der har kun været faa stadige Dage, men hver Gang, vi rigtig havde Brug for Solskinsvejrr paa Højskolen, saa kom der et Par gode Dage, før Regnen tog fat igen.

Der siges, at saa mange har der aldrig før været til Elevmøde i Vestbirk. Allerede Lørdag Aften var der ca. 1000 Mennesker; de kom fra alle Kanter med Tog og paa Cykle. Lørdag Aften formede sig som en Mindefest for Digteren Hostrup i Anledning af 100-Aaret

for hans Fødsel. Efter at Grønvald Nielsen havde budt velkommen, talte Holger Budde-Lund om Hostrup som Ungdommens Digter — i sine unge Aar Studenterkammeraternes og derudfra hele Folkets, i sine ældre Aar Højskoleungdommens; saa mange af hans Sange er skrevet til den danske Folkehøjskole og baaret ud i Folket derfra.

Paa en Scene, der var indrettet i Gymnastiksalen, spillede 8 af Sommerens Elever „Feriegæsterne“, som gjorde stor Lykke i den tætpakkede Forsamling. Til sidst sang Elevkoret nogle flerstemmige Sange.

De optrædende i „Feriegæsterne“ ved Elevmødet.

Det var denne Gang ikke saa let at skaffe Plads til de mange Gæster, men ved en udstrakt Gæstfrihed fra Egnens Folk lykkedes det dog; mange sov dejligt i Høet.

Efter Morgenandagten Søndag Morgen talte Grønvald Nielsen om Udholdenhed som noget af det, vi faar megen Brug for i den kommende Tid. Hans Foredrag findes andetsteds i dette Skrift.

Derefter var der Generalforsamling i Elevforeningen. Det viste sig, at der var god Tilslutning til Oluf Kristensens Plan om, at „de 25-aarige“ skal holde et lille Jubilæum paa Højskolen. Og der blev fremsat Ønsker om at faa „Julehilsen“ udvidet og kønnere udstyret, hvorfor man vedtog, at Medlemslisten kun skulde i med Mellemrum,

og at Aarsbidraget skulde forhøjes med 50 Øre. Kl. 12 samledes man i og omkring de tre Telte, der ikke kunde rumme de mange Mennesker i een Gang; ca. 800 var der til at spise.

Her gik det festligt til som ved et Chokoladegilde. En gammel Elev havde skrevet en køn Sang, og mange holdt smaa Taler.

Kl. 3¹/₂ gik man med Musik i Spidsen til Festen i Skoven. Der var saa mange, at de første var i Rasmus Knudsens Skov, inden de sidste var kommen op over Bakken ved Peter Bødkers Hus. Vi regnede med, at der nu var samlet omkring de 2000.

I Skoven talte først Anton Hansen. Han haabede, at Krigen maatte afløses af en Tid med mere Frihed mellem Folkene og i de enkelte Folk. Derefter talte Anton Jacobsen, idet han gik ud fra Finsens Arbejde med Sollyset, om, at vi trænger til mere Lys baade fysisk og aandeligt, i vore Hjem, vore Skoler og vore Kirker. Og Kristen Nørgaard talte om den materialistiske Strømning, der ogsaa truer den grundtvigske Bevægelse, hvis vi ikke stadig søger aandelig Kraft i Kirke og Skole. Grønvald Nielsen sluttede det store Møde med en Tak til alle, som havde bidraget til, at Festen kunde blive saa god.

Søndag d. 7. Juli skulde den nye Festplads paa Ejer Bavnehøj indvies. Der hjulede de fleste af os over. Seminarieforsnder Skat Rørdam fra Jelling og Grønvald Nielsen talte i en strid Blæst fra Toppen af Danmarks højeste Bjærg.

Det regnede og regnede lige til Himmelbjærgturen, men som flere Gange før i Sommer — da Dagen kom, var det straalende Vejr, og vi fik en herlig Tur gennem Gudenaadalen forbi Sukkertoppen over Gl. Ry til Himmelbjærg og Silkeborg — maaske en af de bedste og ejendommeligste Ture, der kan gøres i Danmark.

Da Sommerskolen var sluttet, havde vi et kort Pust til at forberede os til at modtage en ny Indrykning. For anden Gang i Vestbirk Højskoles Historie gjorde Dansk Skoleforening os den Glæde at holde sit Kursus hos os. Henimod 170 Lærere og Lærerinder, gamle og unge, havde nu et lærerigt og fornøjeligt Samvær i 9 Dage.

En Højskole er jo i Grunden som skabt til at være Ramme om et saadant Stævne, og vi havde det Indtryk, at Deltagerne befandt sig vel hos os, ligesom vi var glade for at være Værter for dem. Der var Liv og Fart over det hele; Sanglege og Ture afløste hin-

anden, naar ikke Foredrag og Øvelsestimer lagde Beslag paa Folk. Foredragene blev holdt af Foreningens Formand, Provst Nissen, Seminarieforstanderne Byskov og Winther, Seminarielærer Kristiansen, Højskolelærerne Arnfred og Rosenkjær fra Askov og Grønvald Nielsen og Holger Budde-Lund. Ind imellem var dér Øvelsestimer i Gymnastik og Sang.

Efteraarsmødets (20.—22. Septbr.) to første Dage var ikke saa stærkt besøgte, som de plejer, men Vejret var heller ikke indbydende. Tredje Dag, Søndag, var der stopfuldt.

Grønvald Nielsen havde denne Gang haft den Ide at indbyde tre gamle Vestbirk-Elever som Talere, nemlig Pastor Knud Buus fra Hvirring, Højskoleforstander Kristen Lange fra Vrigsted og Peter Augustinus fra Antvorskov.

Endvidere førte Holger Begtrup, Pastor Thygesen og Grønvald Nielsen Ordet, og en af Vestbirks gamle Venner, Lærer Baltersen, Ollerup, læste op Søndag Aften.

Ved Vinterskolens Begyndelse kom her en ny Lærer, Landbrugs-kandidat Bernhardt Berthelsen, som nu har overtaget Landbrugs-fagene i Stedet for Landinspektør Anton Jacobsen, der fra 1. Aug. er fratraadt som Lærer ved Højskolen efter en Aarrækkes dygtigt Arbejde.

„Julehilsen“ er nu blevet betydeligt udvidet, hvorfor den ogsaa har faaet Navneforandring. Det smukke Omslag med Motiv fra Vorbjerg Bakker er tegnet og skænket af den unge Kunstner Aage Jørgensen, der i Sommer en lille Tid var Gæst paa Højskolen.

H. B.-L.

*Haakon Grønvald Nielsens Gravsted
paa Østbirk Kirkegaard.*

Glædelig Jul!

arsskriftets Bidrag er jo i Almindelighed færdige til Trykkeriet i September Maaned, men vi, som er knyttede til Skolen, vil gerne nu i Slutningen af November, da det meste er trykt, have en Julehilsen med til Skolens gamle Vennekreds.

De sidste Maaneders Udvikling har været saa vældig, at det næsten er ved at tage Vejret fra en. Verdenshistorie saa stor som nogensinde før sker Dag for Dag for vore Øjne. Den gamle Tid gaar under, en ny er ved at blive til. Vi staar midt i Tidsskellet og oplever det.

Det er vel saadan, at der er Tak i alles Sind, fordi Verdenskrigen er forbi, fordi vort lille Land og Folk blev bevaret, og fordi vi faar den kostelige Gave, at vort Folk igen bliver samlet, at vi faar Sønderjylland tilbage.

Det er med lysere Sind, at vi denne Gang sender Ønsket om en god Jul ud til alle Vestbirk Højskoles gamle Elever.

Sofie og Anton Hansen. Karen og Kristian Hansen.
Via og Kristen Nørgaard. Valborg Jensen og Karen Nyholm.
Thomas Thomsen og Holger Budde-Lund.

Regnskab

fra 23 juni 1917 til 28. juni 1918.

Indtægt:	Kr.	Øre
Kassebeholdning 23. juni 1917	51.	91
Medlemsbidrag	1850.	40
Solgte julehilsener	24.	50
En af Dagmar Rasmussen, København, i 1900 mod- taget understøttelse igen skænket til elevforen. . .	10.	00
Overskud i brugsforeningen	49.	17
Renter fra Anton Hansen	9.	60
	<hr/>	
	Kr.	1995.58

Udgift:		
Understøttelse til karlene i 1917—18	445.	00
do. til pigerne i 1918	270.	00
Kort med porto til aflysning af elevmødet i 1917 ..	69.	64
Frimærker til julehilsen og postoprævninger	355.	88
Postoprævninger	16.	80
Trykning og hæftning af julehilsen m. m.	599.	85
Fragt af julehilsen	5.	18
Kundgørelser	12.	45
Medlemsbidrag i brugsforeningen	15.	50
Aktie i Borups højskole i København	100.	00
Papir, konvolutter og knappenåle	4.	22
Porto	5.	80
Løn til formanden	50.	00
Kassebeholdning	45.	26
	<hr/>	
	Kr.	1995.58

Ovenstående regnskab er revideret og fundet rigtigt.

Vestbirk, 28. juni 1918.

Anton Hansen.

Nielsine Blume.

Medlemmer, der skifter opholdssted, bedes meddele det til formanden først i novbr., samt hvilket år, de har været elev på skolen.

Medlemmer i elevforeningen af sidste års skolehold.

1917—18.

- Andersen, Anton, Svankær, Bedsted st., Thy.
— Svend, Hundslund, Hundslund st.
— Anders Kristian, Ibsgård, Nørre-Snede.
— Fritz, Torup, Hundslund.
— Niels Holch, Fjølstervang, Kibæk.
- Andreasen, Jens Bendix Alken, Alken st.
Amstrup, Arne, Måbjerg, Holstebro.
Budde-Lund, Holger, Højskolelærer, Vestbirk.
Bay, Hans, Hisdal, Rødkærsbro st.
Bach, Jens, Østergade, Kjellerup st.
Bayer, Severin, Kastby, Voldby st.
Ballegård, Offer, Eriknauer, Hatting st.
Bisgård, Jakob C., Folmosegård, Hvam st.
Boesen, Harald, adr. Mikael Hansen, Molgjær, Vrønding st.
Boldsen, Åge, Åberggård, Bækmarksbro.
Breinholt, Anders, Hastrupgård, Spentrup st.
Bruun, Hans, Vinten, Lund st.
Dam, Arthur Sørensen, Kirstinelyst, Staksrode, Barrit.
Dithmer, Kristian, Døstrup, Døstrup.
Dissing, Peder Kristian, Mellem Jølby, Nykøbing M.
Eriksen, Rasmus, Egby, Lille Skjensved.
Førridsdahl, Valdemar, Åberggård, Bækmarksbro.
Gejl, Emil Kr., Ansager plantage, Ansager.
Grønbjerg, Åge Frederiksen, gl. Tørring, Tørring st.
Hansen, Hans Marius, Nim, Horsens.
— Anton, Dinestrup, Ullerslev st., Fyn.
— Martin Møldrup, Monbjerg, Østbirk st.
— Otto, Fyrkildegård, Arden.
— Hans Peder, (Martin Hansen) Ryslinge.

- Hansen, Aksel, Vrønding, Vrønding st.
 — Magnus, Guldager mark, Guldager st.
 — Kristian, Amstrup, Falling st.
 Haugard, Rasmus Fårdal, Viborg.
 Henriksen, Vilhelm Gram, Stilling.
 Høgh, Jens, Karlby „Vestergård“, Hornslet st.
 Jakobsen, Alfred, Østbirk, Østbirk st.
 Jensen, Sigurd, Gedved, Horsens.
 — Jørgen, Egeskov, Fredericia.
 — Niels, Bjerager, Boulstrup st.
 — Peder Kristian, Sundby, Nykøbing M.
 — Kristen P., (Abel Jensen) Torp, Østbirk st.
 — Ejnar, Oens, Horsens.
 — Knud, Næsby, Ved Stranden, Slagelse.
 Johansen, Ejnar, Breth, Barrit st.
 Juul, Karl Emil, Villa „Rosenhøj“, Nykøbing M.
 — Frederik, — —
 — Bent, — —
 Juelsgård, Gravers, Holmsland, Ringkøbing.
 Jørgensen, Harald, Egby, Lille Skjensved.
 — Niels, Brigsted, Søvind st.
 — Hans, Bjergby, Mørkøv.
 — Jørgen Vorre, Ulvskov, Odder.
 Kjeldsen, Søren, Torp, Østbirk st.
 — Kristian, Nørskov, Farre.
 Kragh, Oskar, Brund, Sejst.
 — Rasmus, Porsgård, Bjerre, Bjerre, J.
 Kristensen, Christian, Riis, Skanderborg.
 — Jens Chr., Hvidsten, Spentrup st.
 — Marinus, Sindinggård, Herning.
 — Viggo, Thorup, Nykøbing M.
 — Martin Yde, Øster-Assels, Nykøbing M.
 — Niels Kristian, Ansager, Ansager.
 Knudsen, Ingemann, Thune, Roskilde.
 — Anker, Vorre, Løgten.
 Kasper, Peder, Ebeltoft, Ebeltoft.
 Kjelsmark, Anders, Over-Kjelsmark, Borbjerg, Holstebro.
 Kyed, Karl, Søholmgård, Høll, Børkop.
 Larsen, Niels Otto, Sædder, Thureby.
 Laursen, Søren, Møllersvend, Frust, Fårvang st.
 Lund, Mads, (Peder J. Lund) Hømvejle, Ribe.
 Lybker, Anker, Lund, Lund, Østj.
 Madsen, Mads, Janderup mark, Janderup st.

- Madsen, Alfred, Thing, Vejrum, Holstebro.
 Mikkelsen, Mikkel Peter, Bjergby, Nykøbing M.
 — Ejnar, Fjallerslev, Nykøbing M.
 Mogensen, Peter, Stenbjerg, Stenbjerg st.
 Mortensen, Christian J, Heltborg, Hurup st., Thy.
 — Oluf, Kattinge, Roskilde,
 Møjlstrup. Alfred, Gislum, Østrup st.
 Møller, Jens, Holmstol, Gjern.
 Nielsen, N. O. Rasmus, Tune mark, Hedehusene.
 — Svend, Aistrupgård, Højslev.
 — Markus, Hellerskov, Als, Østj.
 — Andreas, Hedegård, Filskov st.
 — Niels Kr., Selde, Roslev, Salling.
 — Hans Søren, Gammelstrup, Tønning st.
 — Ole, Sdr.-Hvam, Borbjerg, Holstebro.
 — Anders, Fønnesbæk, Ikast st.
 — Niels, Blikkenslager, Ålestrup, Ålestrup.
 Nørgård, Kristen, Højskolelærer, Vestbirk.
 Odgård, Hans Nielsen, Sdr.-Dråby, Nykøbing M.
 Olesen, Magnus, Janderup, Janderup st.
 Pedersen, Kastus, Horsfoldlund, Barrit.
 — Jens Kr., Bedsted, Bedsted, Thy.
 — Peter Nielsen, Madsted, Bedsted, Thy.
 — Thorvald, St.-Viby, Kerteminde.
 — Hjalmar, Kohavegård, Ørbæk st., Fyn.
 — Jørgen Nørgård, Underup, Nim.
 — Olaf, Tune, Hedehusene.
 Petersen, Niels, Ny Stausgård, Arden.
 Poulsen, Asger, Herborg, Videbæk.
 Rasmussen, Rasmus M., Ørting Søndermark, Ørting St.
 — Carl, Oldrup, Hundslud st.
 — Hans, Langå, Rygård st., Fyn.
 — Viggo, Løsning, Løsning st.
 — S. Kirkegård, Gantrup, Østbirk st.
 Rask, Kristen, Nyborg, Ølholm st.
 Rode, Vilhelm, Tebstrup, Skanderborg.
 Rolighed, Peder Chr., Sdr.-Dråby, Nykøbing M.
 Rosbjerg, Hans Ahler Nørgård, Barrit st., J.
 Sørensen, Niels M., Hørdum, Hørdum st.
 — Åge, Moseholmsgård, Torpe, Svebølle st
 — Kristen Bach, Boddum, Hurup.
 — Hans Peter, Rørby mark, Kalundborg.
 — Peter, Røgenstrup, Løgstrup st.

Sørensen, Marius Peter, Træden, Brædstrup.
 — Johannes, Hem, Skanderborg.
 — Søren, Rogenstrup, Løgstrup.
 — Åge Linde, Belle Mølle, Daugård.
 Simonsen, Kristian, Åle, Åle.
 Svane, Peter, Horndrup, Skanderborg.
 Stenbæk, Aksel, Lødderup, Nykøbing M.
 Stævns, Kristian Jensen, Magleby, Klippinge st.
 Schou, Marius, Møldrup, Møldrup st.
 Schultz, Laurs, Dons, Alminde.
 Skjøtt, Kristen, Kærby, Hald st.
 Søgård, Kristian, Træden, Brædstrup.
 — Georg, Ørting, Ørting st.
 Therkildsen, Jens, Attrup, Trustrup st.
 — Anton, — —
 Trosborg, Laurits, Virklund, Silkeborg.
 Truelsen, Anders, Eldrup, Hovedgård.
 Tvede, Hans, Ribe.
 Vammen, Jens Chr., Skjellerup, Hobro.
 Vester, Niels, Søbygård, Højslev.
 Vestergård, Hans, Marienlund, Falling st.
 Østergård, Kristian, Ildved Østergård, Jelling.

Sommeren 1918.

Andersen, Margrethe, Magleby, Klippinge.
 — Thora, Nordby, Fanø.
 Andreassen, Kristine, Riis, Skanderborg.
 Amstrup, Sigrid, Tømmergård, Måbjerg, Holstebro,
 Askgård, Jørgine, Hørup, Kjellerup.
 Bach, Agnes, Stadil, Tim.
 Bakkellund, Anne Olsen, Skåde Skov, Århus.
 Bech, Ingrid, Holmgårdene, Hvornum st.
 — Kristense, Grynderupgård, Rørbæk.
 Bertelsen, Ingeborg, Vinding Mølle, Vejle.
 Bjerre, Kathrine, Melgård, Måbjerg, Holstebro.
 Bonde, Kirstine, Nr.-Vium, Trolldhede st.
 Dissing, Jensine, M. Jølby, Erslev, Nykøbing M.
 Dollerup, Ellen, Thorupgård, Farsø st.
 Enkelund, Nielsine, Kokborg, Thyregod st.
 Eriksen, Emma, Næsgård, Asnæs.
 Ejlersen, Anna, Vinding st.
 Gjødertsen, Kirstine, Gjødertsminde, Alrø, Horsens.
 Hansen, Signe Holst, Veldal, Nr.-Snede.

- Hansen, Hansine, Søby, Hornslet.
 — Kirsten B., Vedersø, Ulfborg st.
 — Ragna, Hansted Brugsforening, Horsens.
- Hald, Marie, V.-Alling, Auning.
- Hauge, Marie, Fausing, Jelling.
- Hermansen, Kirstine, Hinge, Kjellerup.
 -- Helga, Brørup st.
- Henriksen, Anna, Enghavegård, Asnæs, Sjæll.
 — Sørine, Ungstrup, Kjellerup.
- Holst, Valborg, Fredericiagade 2, Horsens.
- Hoffmann, Karen, Smidstrup, Børkop.
- Houmøller, Kirstine, V.-Jølby, Erslev M.
- Horsted, Margrethe, Skanderborg.
- Hjort, Marie, Vingegård, Onsild.
- Jakobsen, Signe, Fiskergård, Auning.
- Jensen, Helga, Foulum skole, Viborg.
 — Sigrid, Stentoftegård, Vestbirk.
 — Helga, Hingelbjerg, Fjerritslev st.
 — Kathrine, Skovhusgård, Kjellerup.
 — Marta, Johannedalsvej, Ølstykke.
 — Kathrine (J. Jensen), Trebjerre, Flemming.
 — Maren (J. Jensen), Vium, Skive.
 — Anna, Simmelkær Mejeri, Sunds.
- Johansen, Johanne, Revninge st., Fyn.
- Jørgensen, Gudrun, Hyllede Mark, Rønnede.
- Kristensen, Anna Kå, Værum, Randers.
 — Eva, Auning st.
 — Birgitte, V. Holmen, Kvissel.
 — Signe Uhre, Bjerremose, Tistrup.
 — Sørine, Vejrum, Struer.
 — Marie, Bladbjerghus, Mejrup, Holstebro.
 — Else, Ydby st., Thy.
 — Margrethe, Grønnegade 70, Århus.
 — Kirstine, Yderik, Sig st.
 — Karen J., Dalby, Gjern.
 — Cecilie, Vinding st.
- Krogh, Gudrun, „Ly“, Vestbirk.
- Kjær, Anna, Lundgård, Hylke.
- Larsen, Katrine, Granly, Bur st.
 — Larsine, — —
- Laursen, Karen, Monbjerg, Østbirk.
- Lauridsen, Katrine, Nr. Vium, Trolldhede st.
- Lundvig, Rigmor E., Fuglslev Skole, Hyllested st.

- Madsen, Anna Margrethe, gl. Hasseris, Ålborg.
 — Ingeborg, Overby, Odden, Nykøbing, Sjll.
 Medom, Mette, Simmelkær, Sunds.
 Mikkelsen, Johanne, Vitved, Stilling.
 Mogensen, Kirstine, Engedal, Sparkjær.
 Møller, Helga, Hornsyld, Hornsyld st.
 Naldal, Alma, Hammersholm, Horsens.
 Nielsen, Kristina, Ildved, Jelling.
 — Kirstine, Skovgård, Vester Børsting, Skive.
 — Johanne, Bjært Mark, Dalager st.
 Olsen, Anna, Voldby, Hammel.
 — Marie, — —
 — Jensine, Hvidding, Fårup.
 — Johanne, Søgård, Skovsø, Slagelse.
 Pedersen, Maren, Gunderup, Testrup st.
 — Margrethe, Trehøjsgård, Gylling.
 — Jenny, Nørregade, Bramminge.
 — Jensine, Ågerup, Hedehusene.
 — Anna, Korsgård, Grurup, Bedsted, Thy.
 — Maren, Kildegård, Snebjerg, Herning.
 — Sidsel (Lærer Ploggård), Vestbirk.
 — Marie, Engedal, Sparkær.
 — Mary, Nørre Hvidbjerg, Hvidbjerg st.
 Petersen, Helga, Overby, Odden, Nykøbing, Sjll.
 Paulsen, Paula, Thorupgård, Hedensted.
 Rasmussen, Signe Bøtker, Farver N. Rasmussen, Åbybro st
 — Margit Bøtker, Møldrup Skole, Østbirk.
 — Agnes, Skovgård, Amstrup, Falling.
 — Anna, Carolinelund, Marslev st.
 Rolkskov, Anne, „Virkelyst“, Tønning st.
 Skole, Mette, Permelille, Koldby, Samsø.
 Skjøtt, Anna, Kærby, Hald.
 Sune, Anna, Brudager, Vejstrup st.
 Sørensen, Helga, „Trasborg“, Rødkærsbro st.
 — Margrethe, Ølstykke Lyng, Ølstykke st.
 — Kirsten, Østbirk.
 Søndergård, Kirstine, Ø. Jølby, Erslev, M.
 Topgård, Maren Grønlund, Strellev, Ølgod st.
 Østergård, Magda, Rørbæk, Rørbæk.
 — Signe, Ådal, Jelling.
 — Dagmar, Tødsø, Nykøbing M.
-

INDHOLD

	Side
<i>Grønvald Nielsen: Ungdomsminder VI</i>	3
<i>Thyge Thygesen: Skæbne</i>	14
<i>Grønvald Nielsen: Udholdenhed</i>	21
<i>Holger Budde-Lund: Sønderjylland</i>	30
<i>Kristen Nørgaard: Nogle Bemærkninger</i>	33
<i>Holger Budde-Lund: Enrico Mylius-Dalgas</i>	42
<i>Grønvald Nielsen: En lille Mindekrans</i>	58
— : Hilsen til gamle Elever.....	61
<i>Kristen Nørgaard: Oldsagerne</i>	63
<i>H. B.-L.: Aarets Begivenheder</i>	64
Glædelig Jul.....	75
Regnskab.....	76
Ny tilkomne Medlemmer af Elevforeningen....	77

Elevmødet

bliver næste Aar

Lørdag den 28. Juni

og

Søndag den 29. Juni.

KOLDING
KONRAD JØRQENSENS BOGTRYKKERI
1918